

รายงานฉบับสมบูรณ์ปี2553
โครงการหนุนเสริมและติดตามงานวิจัย
ชุดชาติพันธุ์ผู้ไทจังหวัดกาฬสินธุ์
ระยะเวลาดั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2552 ถึง เดือนตุลาคม 2553

โดย
นางสาวปาริชาติ หาญไชยนะและคณะ

สิ้นสุด วันที่ 31 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2553

สัญญาเลขที่ RDC53E0015

รายงานฉบับสมบูรณ์ปี2553

โครงการหนุนเสริมและติดตามงานวิจัย

ชุดชาติพันธุ์ผู้ไทจังหวัดกาฬสินธุ์

ระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2552 ถึง เดือนกันยายน 2553

คณะทำงาน

นางสาวปาริชาติ หาญไชนะ	ผู้ประสานงาน
นางปริยวรรณ การวิทย์	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน
นายสมเจตน์ ไชยลาภ	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

งานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการหนุนเสริมและติดตามงานชาติพันธุ์ผู้ไท เลขที่สัญญา RDC53E0015 ดำเนินงานตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน 2552 ถึง เดือนกันยายน 2553 เป็นเวลา 1 ปี บัดนี้ได้สิ้นสุดโครงการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทางคณะผู้จัดทำจึงได้จัดทำรายงานวิจัยสมบูรณ์มาเพื่อ การพิจารณาปิดโครงการฯ

ตลอดระยะเวลาดำเนินงาน ถึงแม้ว่าจะผ่านอุปสรรคในการดำเนินงาน คณะทำงานก็สามารถที่จะผ่านมาได้ อย่างไรก็ตาม ทั้งนี้ต้องขอขอบคุณ สกว. ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพคนทำงาน ให้สามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานไม่มากนักน้อยในกาลต่อไปและเป็นรากฐานในปีที่4 ของการดำเนินงานชุดเช่นกัน

พฤศจิกายน 2554

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

คำนำ

บทที่ 1	บทนำ	1
1.1.	หลักการและความเป็นมา	1
1.2.	คำถามหลัก	3
1.3.	วัตถุประสงค์	3
1.4.	กลุ่มเป้าหมาย	3
1.5.	ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	3
1.6.	วิธีการดำเนินงาน	3
1.7.	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.8.	ผู้รับผิดชอบโครงการ	4
1.9.	แผนดำเนินงาน	6
บทที่ 2	แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1.	แนวคิดชาติพันธุ์	10
2.2.	บทเรียนการทำงานชุดชาติพันธุ์ผู้ไท	13
บทที่ 3	วิธีการดำเนินงาน	
3.1.	พัฒนาและติดตามโครงการ	24
3.2.	การทำงานร่วมกับหน่วยงาน	30
3.3.	การสรุปบทเรียนที่เลี้ยง	32
บทที่ 4	ผลการดำเนินงานและสรุปผลการดำเนินงาน	39
4.1.	ผลการดำเนินงาน	39
4.2.	สรุปผลการดำเนินงาน	45
บรรณานุกรม		47
ภาคผนวก		48
ประวัติทีมวิจัย		58

บทที่ 1

บทนำ

การวางยุทธศาสตร์ในปีที่ 1 (พ.ศ. 2550) นั้น ทำให้การทำงานในปีที่ 2 (พ.ศ. 2551) เริ่มเห็นทิศทางและเนื้อหาประเด็นที่จะดำเนินการ จึงทำให้เห็นว่า โครงการในปีที่ 2 จึงเน้นที่จะศึกษาและฟื้นฟูภูมิปัญญาที่ยังขาดในปีที่ผ่านมา เช่น ประเด็นทรัพยากร การผลิต และยังมีโครงการในประเด็นที่เป็นปัญหา อย่างไรก็ตาม การศึกษาของแต่ละโครงการ พบว่า ข้อมูลที่ได้ทำให้เห็นระบบนิเวศของชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ที่เปลี่ยนแปลงไป บางอย่างมีการปรับตัว เช่น การทำสวน เมื่อก่อนทำสวนในที่ราบเชิงเขา แต่ปัจจุบันเนื้อที่น้อยลงจึงหันมาทำสวนหลังบ้าน นอกจากนี้ข้อมูลยังบ่งบอกถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่าง ทรัพยากรกับคน คนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม ที่มีความเข้มข้นแตกต่างกันไปตามยุคสมัย ข้อมูลดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และการวางแผนการทำงาน ให้อยู่บนฐานของความเป็นจริงมากขึ้น นอกจากนั้น หลายพื้นที่ยังใช้ประโยชน์ จากข้อมูล ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าจากการค้นหาค้นคว้าเพื่อทำความเข้าใจ ปัจจุบันได้อย่างเข้าใจและลึกซึ้ง การค้นพบครั้งนี้ทำให้การฟื้นฟู วิถีดั้งเดิมของชุมชนมีทิศทางที่ชัดเจนและยังสร้างสำนึกและความเชื่อมั่นต่อการดำรงชีวิตและเป็นแนวทาง ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนอื่นๆ พร้อมทั้งการยกระดับคุณค่า

ปี 2552 จึงวางเป้าหมายของการทำงานที่การยกระดับคุณค่าและขยายผลการดำเนินงานวิจัยสู่หน่วยงานต่างๆทั้งในพื้นที่และสถาบันการศึกษา พบว่า การดำเนินงานในปีนี้จะเน้นการทำงานกับหน่วยงานมากขึ้น ซึ่งอาศัยกระบวนการทำงานที่ค่อนข้างอิงแนวคิดและทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมค่อนข้างมาก รวมทั้งการหนุนที่สม่ำเสมออันเนื่องมาจากข้าราชการอาจมีเวลาวิจัยน้อย ดังนั้นการคิดวางแผนหรือออกแบบการทำงานจึงต้องแตกต่างจากนักวิจัยไทยบ้าน รวมทั้งวิธีคิดต่อการทำงานซึ่งทำให้พี่เลี้ยงต้องปรับตัวตาม นอกจากนั้น ยังมีบทเรียนการผสมผสานการทำงานและการเชื่อมประสานทีมวิจัยที่เป็นไทยบ้านกับหน่วยงานในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งค่อนข้างยากและมีอุปสรรคต่อการทำงานค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม ปี 2553 ยังต้องทำการยกระดับคุณค่าและขยายผลต่อ รวมทั้งการทำงานเพื่อสังเคราะห์ให้เห็นการทำงานของชุดชาติพันธุ์ผู้ไท ในด้านเนื้อหาและกระบวนการทำงานเพื่อจะกำหนดทิศทางการทำงานต่อไป

บทเรียนการทำงานที่ผ่านมา

บทเรียนการทำงานติดตามปี 2552 จากวัตถุประสงค์โครงการ เน้นที่การติดตามโครงการ การประสานหน่วยงาน และการวิเคราะห์บทเรียนการหนุนเสริม พบว่า การทำงานในปี 2552 ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินงาน 5 เดือนนั้น สามารถสรุปเป็นบทเรียนได้ดังนี้

-ติดตามหนุนเสริมโครงการเดิมปี 2551 ทั้งหมดจำนวน 6 โครงการและ ทุน CBMAG จำนวน 1 โครงการ ลักษณะของโครงการมีความต่างจากปีที่ผ่านมา อันเนื่องจากประเด็นและ

กลุ่มนักวิจัยที่หลากหลายและไม่เคยทำงานวิจัยเลยในบางทีม พื้นที่ในการดำเนินงานกระจายและต่างอำเภอออกไป รวมทั้งระยะเวลาในการขึ้นโครงการที่ไม่พร้อมกัน ดังนั้น สภาพโครงการเบื้องต้นจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการวางแผนการหนุนเสริม ซึ่งพี่เลี้ยงเลือกที่จะหนุนเสริมรายโครงการมากกว่าใช้การประชุมแลกเปลี่ยนร่วมเหมือนที่ผ่านมา และยังใช้ลักษณะของ พี่สอนน้อง (นักวิจัยปี2550 แนะนำและช่วยเสริมแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานของนักวิจัยปี2551) ผลของการดำเนินงานทำให้สามารถใกล้ชิดโครงการและหนุนช่วยได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะในช่วงของการศึกษาข้อมูล ที่แต่ละทีมจะมีประเด็นที่แตกต่างดังนั้น พี่เลี้ยงจึงค่อนข้างที่จะหนุนเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลช่วยในบางโครงการ บางโครงการจำเริญที่จะหนุนเทคนิคการทำงานกับชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ทุกโครงการมีความตั้งใจที่จะทำงาน จึงทำให้ดำเนินการไปได้เรื่อยๆ แต่จะมีปัญหาเรื่องการเขียน บางโครงการข้อมูลหายต้องกลับไปทบทวนให้อีกครั้งหรือบางโครงการไม่ค่อยมีเวลา หรือเขียนยังไม่เป็นระบบ ดังนั้น จึงใช้เวลากับการเขียนงานจนบางครั้งทำให้เลยเวลา เพราะต้องกลับไปแก้ไขและเพิ่มเติม จึงเป็นบทเรียนในปีต่อไป ที่พี่เลี้ยงจะต้องร่วมวางแผนเวลาร่วมกันรวมทั้งการพิจารณาโครงการที่เผื่อเวลาสำหรับงานเขียน

ส่วนประเด็นเนื้อหา ในปี 2551 นี้ มีเนื้อหาบางส่วนที่ลึกในเชิงรูปธรรม เช่น โครงการสวนหลังบ้านเพื่อการพึ่งตนเอง ผลของการทำโครงการนี้ สามารถที่จะเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง เป็นรูปธรรมด้านการพึ่งตนเอง เศรษฐกิจพอเพียง และบางโครงการเป็นการยกระดับองค์ความรู้หรือคุณค่า เช่น โครงการประยุกต์การดูแลสุขภาพคนผู้ไทในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ที่ได้รับการตอบรับจากชาวบ้านเป็นอย่างดีและยังขยายผลสู่เจ้าหน้าที่ด้วยกัน รวมทั้งหน่วยงานให้ความสนใจมากขึ้น

-การพัฒนาโครงการ ในปี 2552 เป็นการเก็บตกโครงการที่พัฒนาค้างไว้ในปี 2551 ซึ่งมีด้วยกัน 4 โครงการ ดังนั้น จึงได้มีการพัฒนาโครงการต่อ และมีสถาบันการศึกษาสนใจที่จะทำวิจัยในด้านนี้ จึงได้วางทิศทางงานที่จะขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับนักวิชาการในสถาบันการศึกษา ประเด็นเนื้อหาที่ยังยึดกรอบการทำงานของชุดชาติพันธุ์เป็นหลัก ประกอบกับความต้องการของพื้นที่ ซึ่ง เห็นว่าประเด็นเชิงคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และคุณค่าฐานปัจจัยสี่ของคนผู้ไท น่าจะมีการศึกษาฟื้นฟูองค์ความรู้เหล่านี้ ผลการพัฒนา ทำให้ได้โครงการตามทิศทางที่วางไว้ ทั้งการจัดกระบวนการทีมวิจัย พยายามที่จะให้เกิดความหลากหลายและกลุ่มคนซึ่ง เห็นว่าโครงการปี 2552 นี้ มีหน่วยงานและกลุ่มข้าราชการเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

-การประสานสถาบันการศึกษา จากแนวคิดการยกระดับคุณค่างาน ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะประสานความร่วมมือกับสถาบัน ซึ่งได้ดำเนินงานในระดับหน่วยงานแต่ไม่ประสบผลสำเร็จอันเนื่องจากนโยบายของหน่วยงานไม่สอดคล้องและมีการดำเนินงานแตกต่างกัน จึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้นจึงประสานสถาบันเป็นรายบุคคล ที่มีนักวิชาการสนใจ ดังนั้น เราจึงได้ประสานบุคคลเป็นหลัก โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ประสานผ่านอาจารย์มะลิวรรณ และ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ประสานผ่าน กองวิจัยและพัฒนา อาจารย์สุจิตรา ซึ่งมีทีมทำงานที่สนใจการทำงานในท้องถิ่นประมาณ 4 ท่าน ดังนั้น จึงได้วางทิศทางที่จะทำงานร่วมและกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมในอนาคต เพื่อการทำงานเป็นไปอย่างเข้าใจกัน จึงได้เสนอให้อาจารย์ทำงานวิจัย แบบ CBR เพื่ออาจารย์จะได้เข้าใจกระบวนการและเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนงานในสถาบันต่อไป ผลจากการประสานงานโดยเฉพาะ ม.เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี คลินิกเทคโนโลยี เป็นพื้นฐานต่อการทำงานชุมชน ทำให้พี่เลี้ยงได้ไปนำเสนองานต่อ อบต.และพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ที่อยากจะใช้เครื่องมืองานวิจัยไปพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากจะประสานงานกับสถาบันการศึกษาแล้ว เรายังได้ขยายแนวคิดวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่ชุมชนในท้องถิ่นอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงานชุดชาติพันธุ์ผู้ไท

ดังนั้น การดำเนินงานในปี 2553 นี้ นอกจากจะดำเนินงานตามยุทธศาสตร์แล้ว ยังได้ขยายงานสู่สถาบันการศึกษาและแนวคิดงานสู่พื้นที่อื่นๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะขยายฐานการทำงานนอกเหนือจากชาติพันธุ์ผู้ไท

3.วัตถุประสงค์

1. พัฒนาและติดตามสนับสนุน โครงการให้เกิดประสิทธิภาพ จำนวน 6 โครงการ
2. ประสานความร่วมมือทั้งด้านงบประมาณและกระบวนการทำงาน กับสถาบันการศึกษา 2 แห่ง และหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ 2 แห่ง
3. สังเคราะห์บทเรียนการพัฒนาและติดตามชุดชาติพันธุ์ผู้ไท

4.กลุ่มเป้าหมาย

1. ทีมวิจัยไทบ้าน ปี 2552 และ 2553
2. อาจารย์มหาวิทยาลัย ทั้ง 2 แห่ง
3. เจ้าหน้าที่ อบต.
4. เจ้าหน้าที่สำนักงานชลประทานจ.กาฬสินธุ์
5. นักวิจัยชุดชาติพันธุ์ผู้ไท

5.พื้นที่เป้าหมาย

อ.กมลาไสย, อ.สมเด็จ, อ.คำม่วง, อ.เขาวง, อ.กุฉินารายณ์,
อ.นาหว้า จังหวัดกาฬสินธุ์ และ อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร

6.วิธีการดำเนินงาน

6.1.พัฒนาและติดตามโครงการ

- 1.1 พัฒนาโครงการ 3 โครงการ ปี 2553
- 1.2 สร้างความเข้าใจต่อกระบวนการทำงาน CBR โครงการใหม่
- 1.3 จัดประชุมพี่เลี้ยงพบทีมวิจัยเพื่อการหนุนเสริมงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.4 ลงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมและติดตามการทำงาน เดือนละ 6 ครั้ง

1.5 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องนักวิจัย

1.6 เวทีนำเสนอผลการวิจัย

6.2. การทำงานร่วมกับหน่วยงาน

2.1 ม.เทคโนโลยีราชมงคล กาดินธุ์

- หนุนกระบวนการทำงานในพื้นที่วิจัยของกองวิจัย 1 พื้นที่
- สรุบทบทเรียนร่วมกันในการทำงานแบบ CBR
- ประสานทุนการวิจัยในอนาคต

(กองวิจัยฯ มีงบประมาณสำหรับทำวิจัย จากกระทรวงวิทยาศาสตร์ผ่าน คลินิกเทคโนโลยี)

2.2 ม.ราชภัฏ กาดินธุ์

- นำเสนอการทำงานแบบ CBR
- หนุนกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่สนใจ
- สรุบทบทเรียนร่วมกันเพื่อการทำงานร่วมในอนาคต

2.3 อบต.มหาไชย

- หนุนกระบวนการทำงานแบบ CBR 1 พื้นที่

- สรุบทบทเรียนการทำงานร่วมกัน

(อบต. มีงบในการดำเนินงาน)

2.4 ชลประทานจังหวัด

- หนุนกระบวนการทำงานโครงการนำร่อง 1 พื้นที่

- สรุบทบทเรียนร่วมกัน

(กรมชลฯ มีงบในการดำเนินงาน)

7. งบประมาณทั้งสิ้น 703,900 บาท

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการพัฒนาและติดตามสนับสนุนโครงการให้เกิดประสิทธิภาพ จำนวน 6 โครงการ
2. เกิดการประสานความร่วมมือทั้งด้านงบประมาณและกระบวนการทำงาน กับสถาบันการศึกษา 2 แห่ง และหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ 2
3. มีการสังเคราะห์บทเรียนชุดชาติพันธุ์ผู้ไท และมีการเผยแพร่สู่สาธารณชน

9. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ศูนย์ประสานงานโครงการวิจัยชุดชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

คณะทำงาน

1. นางสาวปาริชาติ หาญไชนะ	ผู้ประสานงานฯ
2. นายสมเจตน์ ไชยลาภ	ผู้ช่วยผู้ประสานงานฯติดตามโครงการ
2. นางปรีชาวรรณ การวิทย์	ผู้ช่วยผู้ประสานงานฯ ติดตามโครงการ

คณะที่ปรึกษา

1. นายบำรุง บุญปัญญา
2. นายรัชชัย ไตรทิพย์
3. นายทีปกร การวิทย์

แผนดำเนินงานโครงการวิจัยชุด ชาติพันธุ์ผู้ไท จ.กาฬสินธุ์

แผนงาน/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน	จำนวน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
1.แผนพัฒนาและติดตาม 1.1. แผนพัฒนาโครงการ ปี 2553	เพื่อเป็นการทำความเข้าใจ และค้นหาโจทย์วิจัยที่ เหมาะสมและเป็นประเด็นที่ ตรงตามความต้องการและ แก้ปัญหาในชุมชนได้จริง	1.พื้นที่ที่สนใจส่งโครงการ 2.พี่เลี้ยงลงพื้นที่พัฒนาโจทย์ร่วมกับ ทีมวิจัย 3.ทีมวิจัยเขียนโครงการ 4.พี่เลี้ยงปรับแก้โครงการ 5.ส่งโครงการ สกว.ภาคเพื่อพิจารณา	3 ครั้ง	ทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นและการเขียนโครงการ พร้อมทั้งพัฒนาโครงการได้ทั้งหมด 3 โครงการ	เดือนที่ 1-2
1.2 สร้างความเข้าใจ กระบวนการทำงาน CBR	เพื่อทำความเข้าใจการดำเนิน งานวิจัยเน้นกระบวนการมี ส่วนร่วมของชุมชนและการ บริหารจัดการและข้อตกลง ร่วมกัน	ลงพื้นที่ในแต่ละโครงการทำความเข้าใจและวางแผนการทำงานร่วมกัน ในแต่ละพื้นที่	3 ครั้ง	ทีมวิจัยมีความเข้าใจเบื้องต้นต่อการ ทำงานวิจัย และได้แผนการ ดำเนินงานวิจัยสามารถดำเนินงาน ได้	เดือนที่ 2
1.3 ประชุมทีมวิจัย	เพื่อการหนุนเสริมและ ติดตามพร้อมทั้งแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกระบวนการ ทำงานวิจัยร่วมกัน	-แต่ละโครงการนำเสนอการทำงาน ของตน บทเรียน ปัญหาอุปสรรคฯ -แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเองและ บางครั้งเชิญวิทยากรหรือรุ่นพี่ที่เคยทำ วิจัยมาร่วมรับฟังด้วย -วางแผนการหนุนงานช่วยกัน	2 ครั้ง	ทีมวิจัยมีประสบการณ์ในการ ทำงานและสามารถที่จะดำเนิน งานวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพตอบ โจทย์ทั้งชุมชนและโครงการได้	6 เดือน/ครั้ง

1.4 ลงพื้นที่ติดตามและ หนุนเสริม 6 โครงการ	1.เพื่อเป็นการติดตามและ สนับสนุนการดำเนินงาน ของทีมวิจัยในแต่ละ โครงการ 2.เพื่อร่วมในการจัดปรับและ วางแผนการดำเนินงาน ร่วมกันรวมทั้งการกำหนด ทิศทางการดำเนินงานต่อ 3.เพื่อร่วมในการแลกเปลี่ยน และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับ ทีมวิจัย	1.ประชุมเพื่อได้วางแผนงานร่วมกัน 2.ประสานพื้นที่และจัดวางตารางเวลา ให้เหมาะสมกับพื้นที่แต่ละพื้นที่ 3.ติดตามและหนุนช่วยในบางกิจกรรม 4.สรุปผลการติดตามและหนุนเสริม 5. ติดตามการเขียนรายงานฉบับ สมบูรณ์	ตาม แผนการ ดำเนินงาน ของแต่ละ โครงการ	เกิดการหนุนเสริมอย่างเป็นจริงและ สามารถทำให้โครงการแต่ละพื้นที่ ดำเนินกิจกรรมได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	ทุกเดือน
2.การเคลื่อนงานร่วมกัน หน่วยงานอื่นๆ 2.1 ม.สถาบันเทคโนโลยี ราชมงคล จ.กาฬสินธุ์	1.เพื่อเป็นการเรียนรู้ กระบวนการทำงานวิจัยแบบ CBR ร่วมกับกองวิจัยและ พัฒนาของมหา'ลัย 2.เพื่อประสานการทำงาน และทุนวิจัยในอนาคต	-สรุปบทเรียนร่วมกันในการทำงาน วิจัยแบบ CBR โดยมีโครงการนำร่อง 1 พื้นที่ -หนุนกระบวนการทำงานในพื้นที่วิจัย ของกองวิจัย 1 พื้นที่ -วางแผนการทำงานร่วมกันในอนาคต	ขึ้นอยู่กับ การนัด หมายแต่ ละครั้ง	เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมหา'ลัย สามารถนำการทำวิจัยนี้สู่ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ท้องถิ่นและสถาบัน ที่นำไปสู่การ ยกระดับภูมิปัญญาและพัฒนาจาก รากฐานของตนเอง	ทุกเดือน

2.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏ กาฬสินธุ์	1.เพื่อเป็นการเรียนรู้ กระบวนการทำงานวิจัยแบบ CBR ร่วมกับกองวิจัยและ พัฒนาของมหา'ลัย 2.เพื่อประสานการทำงาน และทุนวิจัยในอนาคต	-นำเสนอการทำงานแบบ CBR ให้กับ คณาจารย์ของมหา'ลัย -หนุนเสริมอาจารย์ที่สนใจการทำวิจัย แบบ CBR	ขึ้นอยู่กับ การนัด หมายแต่ ละครึ่ง	เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมหา'ลัย สามารถนำการทำวิจัยนี้สู่ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ท้องถิ่นและสถาบัน ที่นำไปสู่การ ยกระดับภูมิปัญญาและพัฒนาจาก รากฐานของตนเอง	-
2.3 อบต.มหาไชย	1.เพื่อเป็นการใช้ กระบวนการวิจัยแบบ CBR พัฒนาท้องถิ่น 2.เพื่อเป็นการจัดทำแผน อย่างยั่งยืนจากกระบวนการ มีส่วนร่วมของชุมชน 3.เพื่อเป็นแนวทางในการ ทำงานของ อบต. มหาไชย	-นำเสนอการทำงานแบบ CBR แก่ อบต. แลกเปลี่ยนซักถาม -คัดเลือกพื้นที่นำร่อง 1 พื้นที่ -วางแผนกระบวนการทำงานร่วมกัน -สร้างความเข้าใจต่อกระบวนการ ทำงาน -สรุปบทเรียนร่วมกัน	ขึ้นอยู่กับ การนัด หมายแต่ ละครึ่ง	เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยใช้การวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็น เครื่องมือรวมทั้งการที่อบต.มี แนวทางในการทำงานและ ปรับเปลี่ยนการทำงานในท้องถิ่น ตนเองอย่างเข้าใจและพัฒนามาจาก รากเหง้าของตน	-
2.4 กรมชลประทาน พื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์	เพื่อการประสานความ ร่วมมือในการใช้งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำให้ เข้มแข็งและมีส่วนร่วมในกา รจัดการทรัพยากรน้ำ อัน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	-คัดเลือกพื้นที่นำร่อง 1 แห่งในเขต ชลประทาน -วางแผนการดำเนินงานร่วมกัน -สรุปบทเรียนร่วมกัน -ขยายผลสู่เขตชลประทานอื่นๆ	ขึ้นอยู่กับ การนัด หมายแต่ ละครึ่ง	เกิดการประสานความร่วมมือในการ ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพัฒนากลุ่ม ผู้ใช้น้ำให้เข้มแข็งและมีส่วนร่วมใน การจัดการทรัพยากรน้ำ อันนำไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืน และ เกิดการขยาย ผลการทำงานสู่พื้นที่ชลประทาน อื่นๆในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง	-

3.สังเคราะห์บทเรียนชุด ชาติพันธุ์ผู้ไท ครบ 3 ปี	1.เพื่อเป็นการสรุป สังเคราะห์กระบวนการ ทำงานและการติดตามหนุน เสริม การทำงานของชุดชาติ พันธุ์ผู้ไท 2.เพื่อเป็นการกำหนดทิศ ทางการทำงานต่อไป	-จัดทำโครงการสังเคราะห์ชุดชาติพันธุ์ ผู้ไท 1 โครงการเสนอต่อ สกว.ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น -เชิญนักวิชาการท้องถิ่น พี่เลี้ยง นักวิจัย (เก่า,ใหม่)เข้าร่วมเป็นทีม สังเคราะห์ร่วมกัน -ลงพื้นที่และจัดเวทีสังเคราะห์ร่วมกัน -สรุปเขียนรายงาน -เผยแพร่สู่สาธารณชนทั่วไป	6เดือน	1.เกิดการสังเคราะห์กระบวนการ ทำงานและการติดตามหนุนเสริม การทำงานของชุดชาติพันธุ์ผู้ไท 2.เห็นจุดอ่อนจุดแข็ง อันนำไปสู่การ ยกระดับงานชาติพันธุ์สู่นโยบายได้ 3.สามารถเป็นแนวทางกำหนดทิศ ทางการทำงานร่วมกัน	ม.ค 53-มิ.ย 53
--	---	--	--------	---	----------------

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1แนวคิดชาติพันธุ์¹

แนวคิดชาติพันธุ์นั้น ถือเป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โรบิน ฟ็อก(Robin Fox : 1975) ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาของนักมานุษยวิทยา ที่เลิกใช้แนวคิดเกี่ยวกับเชื้อชาติและชนเผ่า เนื่องจากความแตกต่างหลากหลายของมนุษยชาติ (Human diversity) ที่มีความหลากหลายและไม่สามารถที่จะแบ่งแยกได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสร้างปัญหาต่อการวิเคราะห์ เช่น ไม่สามารถอธิบายความหลากหลายในกลุ่มเชื้อชาติต่างสีผิวได้เช่น ชนชาติอารยัน (Aryan) ถูกจัดเป็นกลุ่มเชื้อชาติหนึ่งของพวกผิวขาวทั้งที่ภาษาต่าง ขณะเดียวกัน ชาวฮินดูถูกจัดเป็นกลุ่มเชื้อชาติทั้งที่เป็นกลุ่มศาสนา นักมานุษยวิทยาเห็นว่า ความต่างทางพันธุกรรมนั้น ไม่ใช่เงื่อนไขชี้ขาดความแตกต่างของมนุษย์หากแต่ทัศนคติที่มีต่อความต่าง ต่างหากที่มีอิทธิพลต่อการจัดความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546:4) ต่อมาแนวคิดนี้ได้รับความสนใจจากนักมานุษยวิทยาเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ผู้ได้นิยามความหมายของคำว่า ชาติพันธุ์ไว้ดังต่อไปนี้

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 Max Weber (1864-1920) เขาได้อธิบายว่ากลุ่มชาติพันธุ์คือ “กลุ่มคนที่ยึดถือความเชื่อ เชิงอัตลักษณ์ร่วมกันว่า พวกตนที่มีเชื้อสายหรือต้นกำเนิดอันเดียวกัน (Common descent) เพราะรูปร่างหน้าตา ประเพณีและภาษาคลายคลึงกันหรือมีความทรงจำร่วมกันเกี่ยวกับการตกเป็นเมืองขึ้นของกลุ่มอื่นและการอพยพย้ายถิ่นฐาน” ความเหมือนกันตรงนี้ สุริยา สมุทคุปต์และพัฒนา กิติอาษา เรียกว่า “สำนึกหรือความรู้สึกในความเหมือนกัน (Sentiments of likeness)” (2544: 20)

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 32) ได้ให้คำนิยาม กลุ่มชาติพันธุ์ว่า เป็นเรื่องของวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรอง (Sub culture) กลุ่มชาติพันธุ์หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยร่วมกัน คือ ค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา สัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ร่วมกัน ที่มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อพยพมาอยู่ในวัฒนธรรมใหญ่ มักมีสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (culture identity) สูง แต่มักจะได้รับการปฏิบัติจากสังคมใหญ่ที่มีอคติ หรือมองเป็นบุคคลชั้นรองที่มีนัยของการไม่เท่าเทียมและไม่เสมอภาคกับสังคมใหญ่ที่ถือว่าเป็นเจ้าของพื้นที่ ครอบครองเมื่ออาศัยอยู่ได้ระยะหนึ่ง ชนชั้นรองนี้ก็จะเกิดการผสมผสานและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนให้เข้ากับสังคมใหญ่ จนในที่สุดอาจจะไม่มีอัตลักษณ์ดั้งเดิม ดังนั้นโครงข่ายของรัฐจึงไม่อาจจะ

¹ แนวคิดชาติพันธุ์ ได้รวบรวมและเรียบเรียงจากงานของ ปาริชาติ หาญไชยชนะ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549

กล่าวได้ว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์เดียวแต่หากมีชาติพันธุ์ที่หลากหลายนักวิชาการในอเมริกา พยายามที่จะอธิบายความหลากหลายที่มีกระบวนการบูรณาการ (Integration) ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีแนวคิด 2 รูปแบบคือ (Hess, Markson & Stein, 1988 อ้างใน งามพิศ สัตย์สงวน, 2543: 32) The Melting Pot และ Culture Pluralism รูปแบบแรกที่เรียกว่า The Melting Pot หมายถึง เมื่อเวลาผ่านไปกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ จะสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไปในที่สุด และจะผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมใหญ่ ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเรียกว่า Culture Pluralism (พหุทางวัฒนธรรม) หมายถึง การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมนั้นๆ โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะพยายามรักษา อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของตนไว้ และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน และเพิ่มความตระหนักถึงความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันมากขึ้น

เฟรดริก บาร์ท (Fredrik Barth) ได้อธิบายในหนังสือ Ethnic Group and Boundaries ถึงความเป็นชาติพันธุ์ว่า การเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในกลุ่มสามารถที่จะเลือกคุณสมบัติทางวัฒนธรรมของตนเอง แต่ไม่ใช่วัฒนธรรมที่เป็นแบบแผนปฏิบัติที่สืบทอดกันมา (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546: 6-7) แนวคิดของบาร์ทจึงมีนัยที่เกี่ยวกับการสร้างความหมายของแต่ละชาติพันธุ์ ที่ศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ ที่เห็นการเคลื่อนไหวไม่ตายตัว (รัตนาน บุญมธิยะ, 2546: 32) เขาจึงสรุปว่า กลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นสิ่งไม่ตายตัว มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมักจะสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นหรือสิ่งอื่นๆ ภายใต้บริบททางสังคม อย่างไรก็ตาม Tanabe (1991: 3) ได้ชี้ให้เห็นความเกี่ยวพันของชาติพันธุ์ภายใต้บริบทของสังคมที่เกิดจากสถานะทางเศรษฐกิจ การเมืองของโลก ซึ่งเขาได้ชี้ถึงเหตุการณ์ของสงครามโลกครั้งที่สองและยุคสันติภาพนานาชาติ ได้ส่งผลให้เกิดรัฐชาติสมัยใหม่ การกำหนดพรมแดนรัฐชาติสมัยใหม่อำนาจทางเศรษฐกิจ การเมืองของรัฐใหม่ เข้ามาแทนที่ประเทศอาณานิคม ส่งผลให้วิถีชีวิตของประชาชนซึ่งครั้งหนึ่งเคยอยู่อย่างถึงอัสระ กึ่งภายใต้อำนาจของรัฐชาติดั้งเดิม ต้องถูกรื้อถอน ปลัดพรากหรือเคลื่อนย้ายจากถิ่นที่อยู่อาศัยเดิม โดยการกำหนดพรมแดนและอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองจากรัฐบาลกลางซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ชาติพันธุ์ยังขึ้นอยู่กับ การแบ่งขอบเขตและพรมแดนของความเป็นรัฐชาติภายใต้ อำนาจของรัฐบาลนั้นๆ ดังนั้นการดำรงอยู่และการดำเนินแบบแผนชีวิตของตนเอง จึงต้องอาศัยการปรับตัวและการสร้างตัวตน เพื่อให้กลมกลืนหรือเพื่อให้อยู่รอดได้ กระบวนการสร้างตัวตนและการคงอยู่ของอัตลักษณ์จึงมีส่วนสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จึงอาจหมายถึง การสร้างสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าเรามีอยู่จริงของกลุ่มคนหรือชาติพันธุ์นั้นๆ แต่การแสดงออกของชาติพันธุ์นั้น มักจะทำให้เกิด “พวกเรา” และ “พวกเขา” หรือคนอื่นอยู่ตลอดเวลา ด้วยสำนึกที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกร่วม ที่ถูกกำหนดโดย เหตุการณ์การสืบทอดหรือการบอกเล่าว่า เราคือใคร คนที่ไม่เหมือนเราจึงกลายเป็นคนอื่น มุมมองในการมองนี้อาจจะแตกต่างกันไปซึ่งเราอาจจะมองเขาและเขาอาจจะมองเรา ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับนิยามหรือการ

ให้ความหมายของแต่ละคน ซึ่งการศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้น มีผู้ศึกษาและมีแนวคิดที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับยุคสมัยที่ไม่หยุดนิ่ง และสิ่งที่นักวิชาการได้ค้นพบดังนี้

ชาร์ล เอฟ คายส์ (Charles F. Keyes) ได้ชี้ให้เห็นว่า ชาติพันธุ์เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สามารถพบได้ทุกหนทุกแห่งทั่วโลก ชาติพันธุ์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ พันธุกรรมแต่อย่างใด ชาติพันธุ์จึงมีบทบาทสำคัญต่อการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งเขาสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการล่มสลายและการสร้างของชาติใหม่ เขาค้นพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้วางอยู่บนฐานของวัฒนธรรมและภาษาร่วมกัน หากแต่เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการทางการเมืองของการสร้างชาติใหม่ ที่มีการกำหนดรูปสัญลักษณ์ร่วมกัน ฉะนั้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้ตลอดเวลา (รัตนา บุญมรรษะ, 2546: 123) และชาร์ล เอฟ คายส์ ยังสนใจศึกษาชาติพันธุ์ ในฐานะที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม เขาจึงเสนอให้มีการศึกษาถึงกระบวนการผลิตซ้ำหรือประดิษฐ์ (process of invention) มากกว่าการให้ความสนใจเครื่องหมาย ทางอัตลักษณ์วัฒนธรรม เฉพาะอย่าง (identity markers) (สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา, 2544: 24-28) Edmund R. Leach (1910-1988) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ผลงานของเขามีชื่อเสียงเรื่อง Political Systems in Highland Burma ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การศึกษาที่ยึดแนวทาง ลักษณะทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ภาษา ศาสนา หรือวัฒนธรรมทางวัตถุเป็นเกณฑ์เช่น ลักษณะการสร้างบ้าน, การแต่งกาย, ประเพณี, อาหาร เป็นต้น ถือว่าเป็นการแบ่งชาติพันธุ์ตามเอกลักษณ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้แสดงออกอย่างเด่นชัด แต่สำหรับ Edmund R. Leach ได้โต้แย้งแนวคิดนี้ โดยมองว่าการแบ่งชาติพันธุ์ ลักษณะนี้อาจจะไม่ทำให้เห็นชัดเจนของกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ตายตัว และการแบ่งพรมแดนก็อาจจะใช้ไม่ได้ในสังคมรัฐชาติใหม่ เนื่องจาก อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมีการผสมผสานกัน อย่างไรก็ตาม ในงานศึกษาข้างต้นนี้ ถ้าพิจารณาจะเห็นได้ว่า เป็นการแบ่งขั้วที่แตกต่างในการศึกษา เช่น การศึกษาระหว่างชาติพันธุ์ที่สืบทอดกันมาแต่เดิม (primordial attachment) กับชาติพันธุ์ที่เป็นผลของการประดิษฐ์ (invented identity) หรือ การศึกษาชาติพันธุ์ที่นิยามโดยตัวเองกับนิยามโดยผู้อื่น หรือ ระหว่างแนวการศึกษาที่ยึดเอาเหตุผลและการวิเคราะห์ของคนข้างนอกกับอารมณ์ความรู้สึกผูกพันของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ ที่สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา ได้พิจารณาและชี้ให้เห็นว่า การศึกษาแบ่งขั้วที่แตกต่างดังกล่าว เป็นแค่การพิจารณา ส่วนย่อยในความเป็นจริงของชาติพันธุ์เท่านั้น ถ้าเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์ ที่เป็นจริงในสังคมที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่สลับซับซ้อนซึ่งบางครั้งไม่อาจจะทำความเข้าใจได้ซึ่งท่านมองว่า ไม่ควรที่จะศึกษาย่อยความเป็นจริงในลักษณะของการแบ่งขั้ว โดยได้ทำการศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นไทยวน ที่อำเภอสิเกา จังหวัดนครราชสีมา ด้วยการพิจารณา เรื่องเล่า (narratives) และความทรงจำ (memories) ซึ่งท่านเห็นว่า การศึกษาเรื่องเล่าและความทรงจำ จะยังคงเป็น

แหล่งข้อมูลและการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์รวมทั้งการเปลี่ยนแปลง ที่เกี่ยวข้อง กับประวัติศาสตร์และการเมือง(สุริยา สมุทกุลปดีและพัฒนา กิตติอาษา, 2544: 28-30)

ในการศึกษาของอาจารย์ทั้งสอง พอที่จะคาดการณ์เกี่ยวกับการศึกษา อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของทุนนิยมและการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ ที่ไม่สามารถมองข้ามโครงสร้างอำนาจรัฐได้ ถึงแม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์จะแสดงตนทางสังคม ออกมาอย่างเด่นชัดไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด ผู้ศึกษายังมองว่า อำนาจอรัฐ ก็ยังเป็นตัวกำหนดทิศทางและผลของการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ถึงแม้ว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จะมีการต่อสู้ดิ้นรนหรือช่วงชิง ต่อรอง แต่ก็ยังคงเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มคนหรือที่เรียกว่า วัฒนธรรมชั้นรองที่ยังไม่ได้รับการยอมรับหรือเห็นความแตกต่างของกลุ่มคน ปัจจุบันจึงมีนักวิชาการทางมานุษยวิทยาได้ให้ความสนใจ ในการศึกษาสังคมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างและยอมรับในความแตกต่าง ที่เรียกว่า พหุลักษณะทางชาติพันธุ์(Ethnic of plurality) ถึงกระนั้นก็ตาม การศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ก็ยังมีคำถามที่สำคัญถึงเหตุผลอะไรที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์เลือกคุณสมบัติทางวัฒนธรรมแบบใดแบบหนึ่งในการนิยามตัวตนทางชาติพันธุ์ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2546: 8) ของตน

2.3 บทเรียนการทำงานชุดชาติพันธุ์ผู้ไท

ชาติพันธุ์ผู้ไท มีต้นกำเนิดอยู่ที่ชายแดนระหว่างลาวกับเวียดนาม ที่เรียกว่า นาน้อยอ้อยหนู ในเขต จังหวัด เดียนเบียนฟู ประเทศเวียดนาม มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน แสดงออกใน บอกเล่าผ่านตำนานและเรื่องเล่าต่างๆ สืบทอดกันมา อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลที่ค้นพบทำให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ได้ตั้งรกรากและอยู่อาศัยในดินแดนภาคอีสานของประเทศไทย ทั้งหมด 9 จังหวัด ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่ใหญ่พอสมควร แต่กลับไม่ได้รับการพัฒนาหรือให้ความสนใจต่อความเป็นชาติพันธุ์มากเท่าที่ควร ซึ่งคนผู้ไทนั้นมีลักษณะเด่นในด้าน เครื่องแต่งกาย ภาษา และวัฒนธรรม ที่ยังคงดำรงและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน คนผู้ไทนั้น มีความเชื่อและศรัทธาเรื่อง “ผี” เป็นอันมากโดยเฉพาะ ปู่ทะเล (พระเจ้ามเหศักดิ์) ซึ่งเป็นของคู่บ้านเมืองสืบมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และเป็นเรื่องเล่าที่ ปู่ทะเล นี้เป็นบุคคลที่มีอยู่จริง ซึ่งชาวบ้านนับถือและกราบไหว้ทุกเดือนหก (พฤษภาคม) ของทุกปี หรือถ้าใครจะทำอะไรถ้าอยากให้ประสบผลสำเร็จก็มักจะไปบอกกล่าว (บน) ก็จะได้ตามที่ตนเองอธิษฐานไว้

ปัจจุบันสังคมผู้ไทได้เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยเช่นกัน เสื้อผ้าและภาษาและวัฒนธรรมบางส่วน ได้ถูกลืมหรือไม่ได้สืบทอดต่อจากคนรุ่นหลัง หรือแม้กระทั่งคนรุ่นหลังไม่ได้สืบสานต่อเพียงเพราะอายุและรู้สึก ว่า วัฒนธรรมของตนเองดีกว่าวัฒนธรรมอื่น ดังนั้น การวิจัยจึงได้มุ่งเน้นที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมเหล่านี้ขึ้นเป็น อัตลักษณ์เพื่อเสริมคุณค่า ให้เกิดความเชื่อมั่นและรักในความเป็นท้องถิ่นของตน

2.3.1 บทเรียนปี 2550 เป็นปีแห่งการเริ่มต้น พี่เลี้ยงใหม่และทีมวิจัยก็ใหม่ ทั้ง 5 โครงการที่ผ่านมามีต้องการการสร้างกระบวนการในด้าน การหนุนเสริมและติดตามโครงการ การบริหารจัดการโครงการวิจัย การสร้างกระบวนการพัฒนา และการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยทั้งในด้านแนวคิดและทักษะการทำงาน ซึ่งทำให้เห็นว่า ทั้ง 5 โครงการนี้ดำเนินงานในพื้นที่ที่มีลักษณะต่างกัน 3 ลักษณะคือ พื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท พื้นที่ชนบทวิถีเมือง และพื้นที่ชนบทวิถีชนบท รวมทั้งเนื้อหาวิจัยต่างกัน ลักษณะทีมวิจัยต่างๆ แต่มีเป้าหมายอันเดียวกันคือ การสร้างสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ผู้ไท ซึ่งการดำเนินงานได้ใช้กระบวนการและรายละเอียดที่ต่างกัน ไปขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทีมวิจัย ชุมชน และระบบนิเวศน์ที่พวกเขาดำรงอยู่ ดังที่สรุปได้ดังนี้

กระบวนการในการดำเนินงานวิจัยและการหนุนเสริมชุดชาติพันธุ์ผู้ไท

1. วิเคราะห์สถานการณ์ วางแนวทางเนื้อหา/ประเด็นการศึกษาที่เป็นประเด็นร่วมของกลุ่ม/ชุมชน
2. การเปิดรับข้อเสนอโครงการ
3. การพิจารณาโครงการเบื้องต้น
 - ประเด็นเนื้อหาและความเชื่อมโยงกับปัญหาที่เป็นองค์ร่วม
 - การตอบสนองยุทธศาสตร์งานพัฒนา
 - ศักยภาพของทีมวิจัยและการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม
4. การทำความเข้าใจประเด็นร่วมกับผู้เสนอโครงการ
 - การเชิญมาพูดคุยชี้แจง
 - การลงไปทำความเข้าใจในพื้นที่
5. การพัฒนาโครงการ
 - 5.1 การพัฒนาโครงการในพื้นที่
 - ช่วยตั้งสถานการณ์ ประเมินสภาพปัญหา ความต้องการและความสนใจของชุมชน
 - ทบทวนประสบการณ์ แนวทางการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาประเด็น โจทย์ และวัตถุประสงค์ในการวิจัย
 - ทำความเข้าใจหลักการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
 - ทำความเข้าใจกระบวนการวิจัยและการมีส่วนร่วม/เทคนิคและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
 - ประเมินศักยภาพทีมวิจัย/การจัดบทบาทในทีม
 - ประเมินแนวทางการหนุนช่วยโครงการ
 - จัดเวทีฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโครงการวิจัย
6. การพิจารณาข้อเสนอโครงการและนำเสนอ สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

7. การหนุนช่วยและติดตามโครงการ

- การร่วมชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่ร่วมกับทีมวิจัย
- การร่วมกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล
- การร่วมเวทีวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนปฏิบัติการ
- การร่วมกิจกรรมตามแนวปฏิบัติการและหนุนช่วยการจัดกระบวนการใน

กิจกรรม

- การร่วมสรุปบทเรียนและสรุปกิจกรรม

8. กิจกรรมพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

- การศึกษาดูงานต่างพื้นที่
- จัดประชุมแลกเปลี่ยนระหว่างทีมวิจัย
- จัดเวทีเพื่อเติมเต็มแนวคิด ทฤษฎี และมุมมองในการวิเคราะห์
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างพื้นที่วิจัยทั้งภายในภาคและต่างภาค
- ร่วมเรียนรู้ การเก็บข้อมูล การสร้างเครื่องมือ และระเบียบวิธีวิจัย
- ร่วมเรียนรู้การเขียนรายงานและแลกเปลี่ยนร่วมกัน

9. การจัดเวทีรายงานผลการศึกษา

10. การจัดเวทีรายงานผลการปฏิบัติการ

11. เวทีรายงานสรุปผลการศึกษาและการปฏิบัติการ

12. งานบริหารจัดการงบประมาณการสนับสนุนงานวิจัย

13. งานระบบบัญชี/การเงินโครงการสนับสนุนงานวิจัย

14. การเขียนรายงานความก้าวหน้าและสรุปบทเรียนระหว่างnode

15. งานติดตามรายงานผลการศึกษา/กิจกรรมของโครงการวิจัย

16. งานติดตามรายงานการเงินและระบบบัญชีของโครงการวิจัย/หนุนเสริมสร้างความ

เข้าใจ

17. งานประสาน สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่นและnode อื่นๆ

18. งานอื่นๆที่ได้รับมอบหมายจาก สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

ในกระบวนการทำงานส่วนที่สำคัญที่สุดคือการติดตามและหนุนเสริม ซึ่งพี่เลี้ยงต้องดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้พวกเขาสามารถที่จะดำเนินงานได้อย่างสะดวกมากขึ้น การหนุนเสริมนั้น นอกจาก จะช่วยในด้านการจัดประเด็น การกำหนดทิศทาง และการวางแผนแล้ว ในการวิเคราะห์ ยังต้องการการหนุนช่วยจากคนข้างนอกเช่น นักวิชาการหรือนักพัฒนาอิสระเช่นกัน ซึ่งส่วนนี้พี่เลี้ยงได้ส่งเสริมและหนุนช่วย แนวคิดในการทำงานอย่างมากโดยเฉพาะ แนวคิดในความเป็นคนท้องถิ่น ซึ่งคนผู้ไทที่ถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อย ที่มีความด้อยกว่า จึงต้องทะลุทั้งกำแพงด้านในเพื่อมีพื้นที่แห่งหนของตน ในสังคมภายนอก

จากการหนุนเสริมกระบวนการทำให้เห็นผลของการดำเนินงาน อัตลักษณ์ของคนผู้ไท ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง พวกเขามีกระบวนการเลือกรับและปรับตัวตามกระแส ด้วยปฏิกิริยาของความยืดหยุ่นสูง เพื่อที่จะดำรงชีวิตและเผ่าพันธุ์ของตนเองไว้ ซึ่ง อัตลักษณ์ของ พวกเขาที่แสดงออกมา จึงไม่สามารถที่จะแยกส่วนออกจาก “วิถีชีวิต” ของพวกเขาได้ และสามารถทำให้พวกเขามีสังคมที่พึงตนเอง โดยมีหลัก 3 ประการ คือ ปัจจัยสี่ ระบบความสัมพันธ์ และประเพณี วัฒนธรรม ที่เข้มแข็ง โดยทั้ง 3 ส่วนเป็นนัยสำคัญซึ่งกันและกัน เราจะเห็นได้จาก ระบบความสัมพันธ์ที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ แต่สามารถยอมรับกันได้ และอีกความสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์แบบการอยู่ร่วมกันทั้งคนและสัตว์ สิ่งของ

การสร้างตัวตนของอัตลักษณ์คนผู้ไทนั้น เป็นการสร้างสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ ผ่านการ ค้นหาประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นที่มาที่ไปของตนเอง คนผู้ไทมีสำนึกทางชาติพันธุ์แสดงออกทาง สัญลักษณ์เช่น ภาษาผู้ไท หมอเหยา สวนหลังบ้าน อาหารผู้ไท วิถีชีวิตเรียบง่าย อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตที่คนผู้ไทดำรงอยู่ จึงเป็นการสร้างอัตลักษณ์ การฟื้นฟูวิถีการ พึ่งตนเองขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม คุณค่าของงานวิจัยนั้น ได้เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มทำโครงการ อันเนื่องจากได้ไป ฟื้นฟู จิตสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ผู้ไทด้วยแล้ว นอกจากนั้นกระบวนการที่ดำเนินงานยังไป ทำให้ คนผู้ไทได้เปิดกระบวนการทัศน์และมุมมองของงานพัฒนาใหม่ๆ ดังที่ ผู้ใหญ่บ้านกล่าวถึง การ พัฒนาในปัจจุบันชาวบ้านไม่ค่อยมีส่วนในการพัฒนามิแต่ชาวบ้านทำตามนโยบายเท่านั้น จึงทำ ให้เข้าใจว่าจะทำอย่างไรงานพัฒนาจึงจะเป็นของตนเองโดยมีหน่วยงานหรือนโยบายหนุนเสริม

ข้อค้นพบจากบทเรียนการทำงานวิจัย

จากการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยท้องถิ่นพร้อมกับการหนุนเสริมกระบวนการ ทำงานวิจัยและพัฒนา ชุดโครงการวิจัยชาติพันธุ์ผู้ไท นั้น โดยเป้าหมายของการทำงานก็คือ การ หนุนเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้ค้นพบว่า ชาติ พันธุ์ผู้ไทพึ่งตนเองได้ มีหลักปัจจัย 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ฐานปัจจัยสี่
2. ระบบความสัมพันธ์
3. ประเพณีวัฒนธรรม/ความเชื่อ

อย่างไรก็ตามงานวิจัยยังมีข้ออ่อนอยู่มาก เนื่องจากโดยการก่อเกิดเราไม่ได้วางยุทธ ศาสตร์งานจึงทำให้ต้องทำงานหลายส่วน อย่างไรก็ตาม การทำงานก็สามารถที่จะทำไปพร้อมกัน และศึกษาทั้งสองส่วนได้ จึงทำให้มีข้อค้นพบ

จุดอ่อน

1. ขาดรูปธรรมที่จะอธิบายความเข้มแข็งที่ผ่านหลักการสำคัญ 3 ประการ
2. ขาดข้อมูลที่ได้จากการวิจัยที่ไม่เพียงพอที่จะอธิบายความเป็นผู้ไท

3. ขาดการยกระดับนโยบายในระดับต่างๆ

จากจุดอ่อนของงานจึงมีส่วนสำคัญที่เราจะขยายการดำเนินงาน ซึ่งทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาและในส่วนที่สร้างกระบวนการ ดังนั้น ชุมชาติพันธุ์ผู้ไทจึงต้องอาศัยการดำเนินงานจากหลายภาคส่วน เพื่อที่จะยกระดับต่อไป จึงได้วางยุทธศาสตร์งานดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การศึกษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน
2. ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความตระหนักและเสริมคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ของคนผู้ไท
3. ยุทธศาสตร์การยกระดับนโยบายด้านต่างๆ

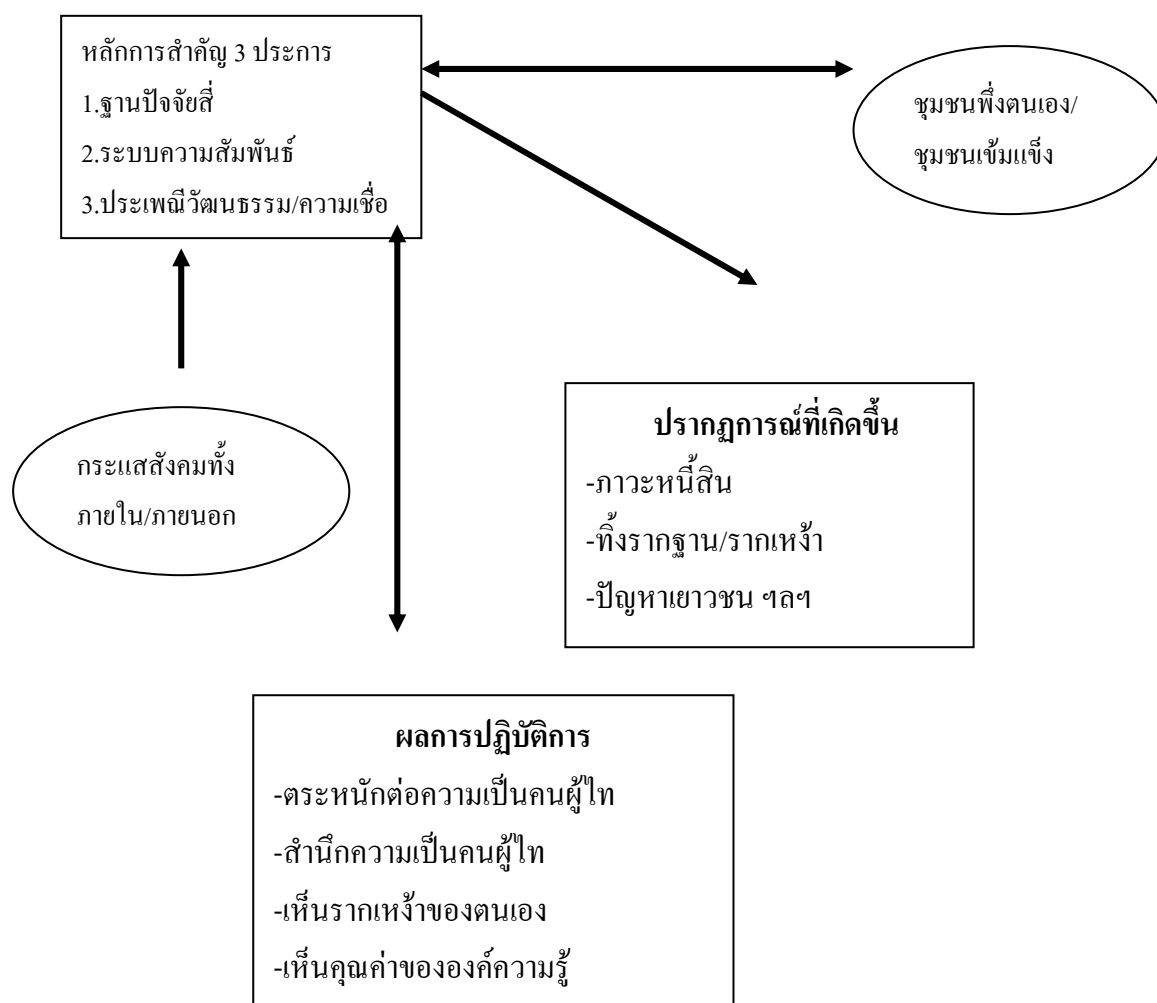
ปัญหาอุปสรรค

เนื่องจากชุดโครงการนี้ พี่เลี้ยงได้ทำการวิจัยเองในระดับโครงการ จึงทำให้พี่เลี้ยงต้องทำงาน 2 ส่วน ซึ่งมีข้อแตกต่างดังนี้

ข้อดี ทำให้กระบวนการหนุนเสริมเป็นไปอย่างแท้จริง และมองออกว่าจะหนุนเสริมอย่างไร ทั้งกระบวนการวางแผน การจัดการโครงการ การบริหารงบประมาณ อื่นๆ

ข้อเสีย ทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้ช้า และต้องทำงานเป็นสองเท่า ทั้งพัฒนาโครงการตนเองและพัฒนาโครงการอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้ชุดโครงการ ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ เป็นการเพิ่มภาระให้กับพี่เลี้ยงเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะดีในแง่ของการเห็นกระบวนการแต่ก็ทำให้ไม่สามารถที่จะหนุนอย่างเต็มที่

ดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมพี่เลี้ยงในการหนุนงาน สามารถที่จะให้พี่เลี้ยงเปิดโครงการก่อนที่จะขึ้นเป็นชุดโครงการหรือเปิดศูนย์ประสานงานวิจัย ซึ่งสามารถที่จะวางแผนยุทธศาสตร์การทำงาน ที่สามารถมองภาพได้ดีกว่าและชัดเจนมากขึ้น

แผนภาพ สรุปผลการวิจัยของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

สรุปได้ว่าในงานวิจัยชุดชาติพันธุ์ผู้ไทนั้น ส่วนใหญ่เน้นการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนผู้ไทที่ยังคงดำรงอยู่ ยังมีข้ออ่อนในงานอยู่หลายประการ เช่นมิติในด้านทรัพยากร นิเวศชุมชน โครงสร้างทางสังคม และอื่นๆ ที่ยังต้องการการค้นหาและศึกษากันต่อ ซึ่งคณะทำงานในชุดโครงการได้สรุปและทำการวางยุทธศาสตร์ เพื่อให้เห็นทิศทางของงานและการขยายฐานงานออกไป ดังนี้

แนวคิด ยึดหลัก 1. ฐานปัจจัยสี่

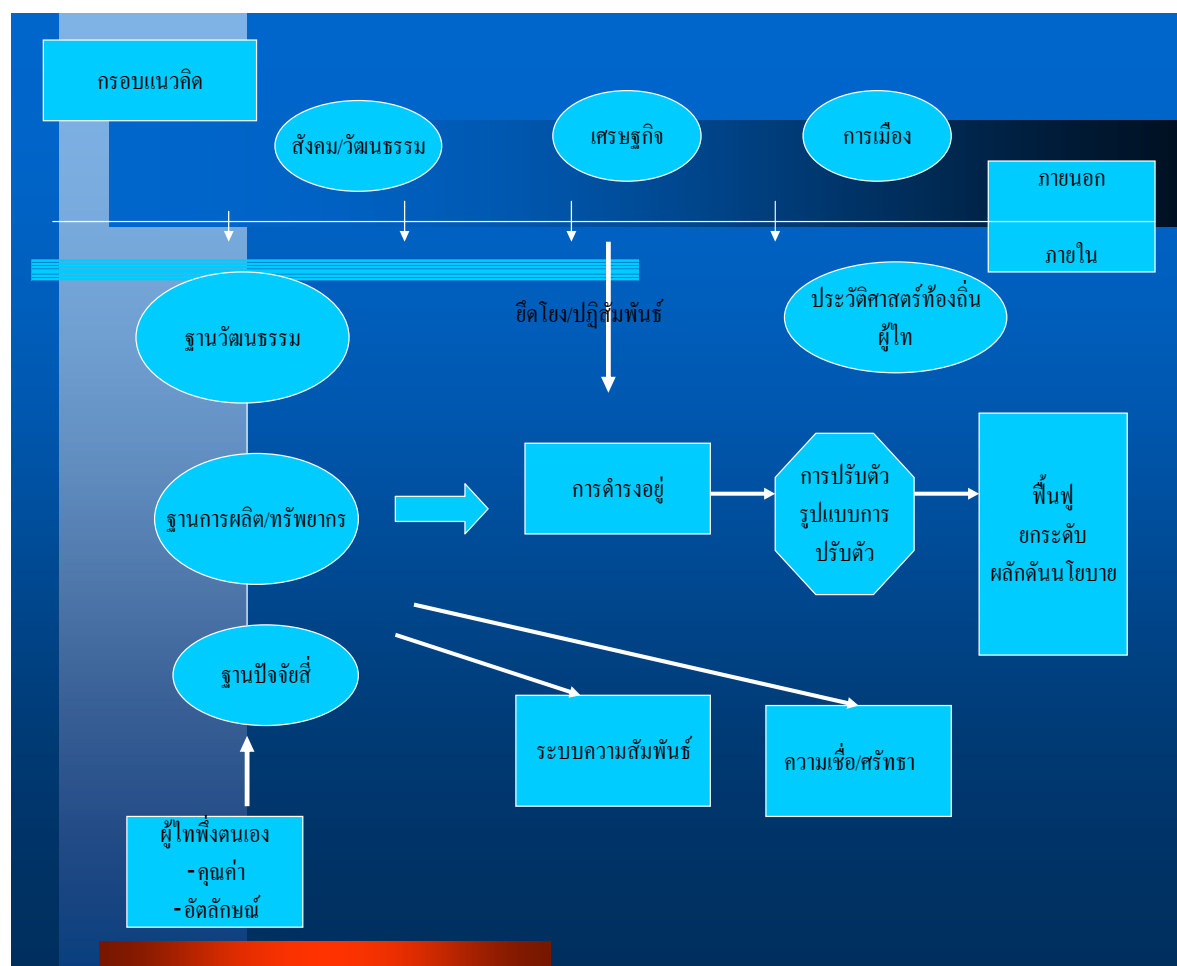
2. ระบบความสัมพันธ์ ระหว่าง ความเชื่อ,คน,ทรัพยากรและฐานการผลิต

3. ประเพณีวัฒนธรรม/ความเชื่อ

ยุทธศาสตร์การทำงาน

1. ยุทธศาสตร์การศึกษาและฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน
2. ยุทธศาสตร์การสร้างภาพลักษณ์และเสริมคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ของคนผู้ไท
3. ยุทธศาสตร์การยกระดับฐานนโยบายด้านต่างๆ

และวางกรอบการทำงานดังนี้

2.3.2 บทเรียนปี 2551 มีทั้งหมด 7 โครงการ ซึ่งตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของโครงการชุดชาติพันธุ์ผู้ไท ในข้อสรุปผลการดำเนินงานในปี 2550 ตามยุทธศาสตร์ที่วางเอาไว้ เพื่อเป็นการขยายและยกระดับการทำงาน โดยโครงการดำเนินงานเน้นหนักที่การฟื้นฟูทรัพยากรและระบบการผลิต ที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง อาศัยแนวคิด ปัจจัย 4 (อาหาร, เครื่องนุ่งห่ม, ยารักษาโรค, ที่อยู่อาศัย) และ ประเพณีวัฒนธรรม เป็นแนวทางในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานของโครงการวิจัยพบว่า ฐานการพึ่งตนเองของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทนั้น มีการเปลี่ยนแปลงและลดน้อยลง ขณะเดียวกันทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ก็ลดน้อยลงตาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวิถี

ชีวิตการอยู่การกินของชาวบ้านก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย สาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ เริ่มตั้งแต่มีนโยบายการพัฒนาเข้ามาสู่ เกิดถนน ไฟฟ้า ทรัพยากรที่มีก่อให้เกิดเศรษฐกิจและรายได้ ทำให้เกิดการทำลายและบุกเบิกปลูกพืชเศรษฐกิจมากขึ้น เราจะเห็นว่า รอบภูเขาจากที่เคยเป็นป่าไม้รกทึบกลับกลายเป็นป่ามันสำปะหลัง อ้อย และช่วง 5 ปี หลัง ที่ดินส่วนหนึ่งถูกบุกเบิกปลูกยางพารามากขึ้น รวมทั้งแหล่งหาอาหารของชุมชนด้วยเช่นกัน นอกจากผลกระทบที่เกิดจากนโยบายการพัฒนา และพืชเศรษฐกิจแล้ว การรุกเข้ามาของกลุ่มทุนบักใหญ่ เช่น ร้านค้าสะดวกซื้อ seven eleven ก็เป็นตัวเปลี่ยนแปลงการบริโภคของชุมชนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามผลกระทบที่เกิดขึ้นนี้ ยังไม่ส่งผลเสียที่เด่นชัดแต่อย่างใด แต่เป็นสัญญาณให้เห็นว่า วัฒนธรรมการบริโภคนิยมกำลังก่อตัวอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อระบบการอยู่กินของชุมชนอย่างแน่นอน

ระบบการบริโภคเปลี่ยนแปลงไป ดังจะเห็นได้จาก การศึกษาของโครงการผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง ซึ่งมีการเก็บข้อมูลจากเยาวชนที่มีทัศนคติต่ออาหารพื้นบ้านที่ไม่ทันสมัย อายุที่จะกิน ไม่เหมือนเด็ก หรือ พืชชำ ไม่อร่อย ทึบหน่อก็ไม่ดี เป็นต้น เสียสะท้อนของวัยรุ่นเองนี้สะท้อนให้เห็น วิธีการทำกินของชุมชนเปลี่ยนเช่นกัน เมื่อหันไปมอง รุ่นพ่อแม่กลับพบว่า รุ่นพ่อแม่ก็เริ่มที่จะทำกินน้อยลงหันไปพึ่งพาอาศัยตลาดมากขึ้น ซื้อกินมากกว่าที่จะซื้อมาประกอบอาหารกินเอง ยิ่งถ้าเทียบกับภาวะปัญหาของโรคภัยไข้เจ็บแล้วเราจะเห็นว่า ชุมชนนี้เป็นโรคเบาหวานกันมากถึงร้อยละ 25 ของจำนวนประชาชนและมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นและอายุน้อยลง ทุกวัน ซึ่งโครงการนี้จะทำการวิเคราะห์และหาทางในการฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านและคุณค่าประโยชน์และคุณค่าทางโภชนาการอีกต่อไป

นอกจากการได้เห็น ปรากฏการณ์ของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ยังทำให้มองเห็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนผู้ไทจะดำรงอยู่ได้ ผ่านระบบโครงสร้างทางสังคม ที่มีความสัมพันธ์กัน เมื่อผลกระทบเกิดขึ้นกับอีกสิ่งหนึ่ง สิ่งอื่นก็ถูกกระทบตามไปด้วยเช่นกัน ปัจจัยภายนอกก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลง และอีกปัจจัยหนึ่งชุมชนเองการอ่อนตัวของวัฒนธรรมประเพณีก็ทำให้ชุมชนอ่อนตัวลงตาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคน เช่นกัน อีกประการการรุกเข้ามาของพืชเศรษฐกิจก็ทำให้ วิธีการผลิตของชุมชนเปลี่ยนไป เช่น การใช้สารเคมี ปุ๋ย ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตในด้านการทำมาหากินและเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างมาก เช่น โครงการหนี้สินนาคลอง ที่เป็นหนี้เนื่องจากการลงทุนในภาคเกษตร และการบริโภคที่มากเกินไปของชุมชน

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราเห็นว่าชุมชนผู้ไทพึ่งตนเองได้ ก็เป็นสิ่งทั้งงามและทรงพลังและคุณค่าของชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคุณค่า ในวัฒนธรรมความเชื่อที่มีต่อบรรพบุรุษและสืบทอดกันมา และคุณค่าของผู้นำที่สามารถเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนอื่นๆได้ เช่น โครงการสวนหลังบ้าน เป็นต้น

สรุปคือ การวิจัยชุดชาติพันธุ์ผู้ไทนี้ มีภาวะของบริบทชุมชนใน 2 ลักษณะคือ ชุมชนหมู่บ้านและชุมชนในเมือง ซึ่งมีความต่างในด้านปัญหาและทิมวิจัย

ปัญหาที่พบ

1. ประเด็นการวิจัยในปี 2551 นี้เป็นชุดที่ค่อนข้างเป็นประเด็นที่ลงลึก กอปรด้วย ทิมวิจัยที่ไม่เคยทำงานวิจัยหรือทำงานพัฒนามาก่อน จึงค่อนข้างยากที่จะอธิบายหรือทำความเข้าใจในเวลาอันสั้น ซึ่งต้องอาศัยการทำงานที่ต่อเนื่องและติดตามเป็นระยะๆ ดังนั้น น้ำหนักการทำงานจึงขึ้นอยู่กับที่เสี่ยงในการติดตามถ้าปีไหนวางโครงการไว้มากก็จะติดตามได้ไม่ค่อยทั่วถึง จึงต้องมีการวางแผนการขึ้นโครงการที่ไม่มากนักในปีถัดไป

2. ทิมวิจัยค่อนข้างที่จะหลากหลายดังนั้นการเรียนรู้จึงไม่สามารถที่จะทำไปพร้อมกันได้ จึงมีการคิดแผนเชิงการจัดการเข้ามาบริหารโครงการร่วมด้วย ซึ่งที่เสี่ยงจะมีการพูดคุยกันต่อไปในช่วง 6 เดือนหลัง

3. พี่เลี้ยงลาออกและเข้าใหม่ซึ่งต้องใช้เวลาในการเรียนรู้งานดังนั้น การถ่ายโอนงานจึงยังไม่สามารถดำเนินงานเพียงลำพังได้ งานจึงยังไม่ถูกแบ่งบทบาทอาจทำให้การติดตามล่าช้าไปบ้าง หรือมีผลต่อการหนุนเสริมอยู่พอสมควร

บทเรียนที่ได้รับ

1.การทำงานที่หลากหลายประเด็นภายใต้ชุดเดียวกัน ถ้าไม่ทำความเข้าใจในการทำงานร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นหรือแม้การใช้ความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ก็อาจจะทำได้ยากอันเนื่องจากรายละเอียดของแต่ละโครงการไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงต้องอาศัยผู้ช่วยซึ่งเป็นนักวิชาการภายนอกที่มีความชำนาญในด้านนั้นๆเข้ามาช่วยหนุนในบางช่วงเวลา

2.การทำงานกับคนหลากหลายจึงต้องอาศัยการทำความเข้าใจ และการสร้างเครื่องมือขึ้นมารองรับการทำงานเพื่อให้เป็นระบบมากขึ้น และสามารถที่จะเผยแพร่ได้ ซึ่งอาศัยการสังเคราะห์งานชุดชาติพันธุ์ผู้ไท ทั้งกระบวนการหนุนเสริม เนื้อหา เพื่อกำหนดทิศทางการทำงานต่อไป

3. การทำงานกับนักวิชาการที่ต่างสาขา เช่น ฝ่ายวิทยาศาสตร์ ต้องอาศัยการทำความเข้าใจกับกลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น และต้องเลือกงานวิจัยที่เหมาะสมกับความรู้ของเขาพร้อมทั้งเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเช่นกัน

2.3.3บทเรียนปี 2552

ปี 2552 ได้วางเป้าหมายของการทำงานที่การยกระดับคุณค่าและขยายผลการทำงานวิจัยสู่หน่วยงานต่างๆทั้งในพื้นที่และสถาบันการศึกษา พบว่า การดำเนินงานในปีนี้จะเน้นการทำงานกับหน่วยงานมากขึ้น ซึ่งอาศัยกระบวนการทำงานที่ค่อนข้างอิงแนวคิดและทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมค่อนข้างมาก รวมทั้งการหนุนที่สม่ำเสมอเนื่องจากข้าราชการอาจมีเวลาวิจัยน้อย ดังนั้นการคิดวางแผนหรือออกแบบการทำงานจึงต้องแตกต่างจากนักวิจัยที่บ้าน รวมทั้ง

วิธีคิดต่อการทำงานซึ่งทำให้พี่เลี้ยงต้องปรับตัวตาม นอกจากนั้น ยังมีบทเรียนการผสมผสานการทำงานและการเชื่อมประสานทีมวิจัยที่เป็นไต่บ้านกับหน่วยงานในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งค่อนข้างยากและมีอุปสรรคต่อการทำงานค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม ปี 2553 ยังต้องทำการยกระดับคุณค่าและขยายผลต่อ รวมทั้งการทำงานเพื่อสังเคราะห์ให้เห็นการทำงานของชุดชาติพันธุ์ไท ในด้านเนื้อหาและกระบวนการทำงานเพื่อจะกำหนดทิศทางการทำงานต่อไป

บทเรียนการทำงานที่ผ่านมา

บทเรียนการทำงานติดตามปี 2552 จากวัตถุประสงค์โครงการ เน้นที่การติดตามโครงการประสานหน่วยงาน และการวิเคราะห์บทเรียนการหนุนเสริม พบว่า การทำงานในปี 2552 ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินงาน 5 เดือนนั้น สามารถสรุปเป็นบทเรียนได้ดังนี้

-ติดตามหนุนเสริมโครงการเดิมปี 2551 ทั้งหมดจำนวน 6 โครงการและ ทูนCBMAG จำนวน 1 โครงการ ลักษณะของโครงการมีความต่างจากปีที่ผ่านมา อันเนื่องจากประเด็นและกลุ่มนักวิจัยที่หลากหลายและไม่เคยทำงานวิจัยเลยในบางทีม พื้นที่ในการดำเนินงานกระจายและต่างอำเภอออกไป รวมทั้งระยะเวลาในการขึ้นโครงการที่ไม่พร้อมกัน ดังนั้น สภาพโครงการเบื้องต้นจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการวางแผนการหนุนเสริม ซึ่งพี่เลี้ยงเลือกที่จะหนุนเสริมรายโครงการมากกว่าใช้การประชุมแลกเปลี่ยนร่วมเหมือนที่ผ่านมา และยังใช้ลักษณะของ พี่สอนน้อง (นักวิจัยปี2550 แนะนำและช่วยเสริมแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานของนักวิจัยปี2551) ผลของการดำเนินงานทำให้สามารถใกล้ชิดโครงการและหนุนช่วยได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะในช่วงของการศึกษาข้อมูล ที่แต่ละทีมจะมีประเด็นที่แตกต่างดังนั้น พี่เลี้ยงจึงค่อนข้างที่จะหนุนเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลช่วยในบางโครงการ บางโครงการจำเป็นที่จะหนุนเทคนิคการทำงานกับชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม ทุกโครงการมีความตั้งใจที่จะทำงาน จึงทำให้ดำเนินการไปได้เรื่อยๆ แต่จะมีปัญหาเรื่องการเขียน บางโครงการข้อมูลหายต้องกลับไปทบทวนให้อีกครั้งหรือบางโครงการไม่ค่อยมีเวลา หรือเขียนยังไม่เป็นระบบ ดังนั้น จึงใช้เวลากับการเขียนงานจนบางครั้งทำให้เลยเวลา เพราะต้องกลับไปแก้ไขและเพิ่มเติม จึงเป็นบทเรียนในปีต่อไป ที่พี่เลี้ยงจะต้องร่วมวางแผนเวลาร่วมกันรวมทั้งการพิจารณาโครงการที่เพื่อเวลาสำหรับงานเขียน ส่วนประเด็นเนื้อหา ในปี 2551 นี้ มีเนื้อหาบางส่วนที่ลึกในเชิงรูปธรรม เช่น โครงการสวนหลังบ้านเพื่อการพึ่งตนเอง ผลของการทำโครงการนี้ สามารถที่จะเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง เป็นรูปธรรมด้านการพึ่งตนเอง เศรษฐกิจพอเพียง และบางโครงการเป็นการยกระดับองค์ความรู้หรือคุณค่า เช่น โครงการประยุกต์การดูแลสุขภาพคนผู้ไทในโรงพยาบาล ซึ่งเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ที่ได้รับการตอบรับจากชาวบ้านเป็นอย่างดีและยังขยายผลสู่เจ้าหน้าที่ด้วยกัน รวมทั้งหน่วยงานให้ความสนใจมากขึ้น

-การพัฒนาโครงการ ในปี 2552 เป็นการเก็บตกโครงการที่พัฒนาค้างไว้ในปี 2551 ซึ่งมีด้วยกัน 4 โครงการ ดังนั้น จึงได้มีการพัฒนาโครงการต่อ และมีสถาบันการศึกษาสนใจที่จะทำ

วิจัยในด้านนี้ จึงได้วางทิศทางงานที่จะขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับนักวิชาการในสถาบันการศึกษา ประเด็นเนื้อหาที่ยังคงยึดกรอบการทำงานของชุดชาติพันธุ์เป็นหลัก ประกอบกับความต้องการของพื้นที่ ซึ่ง เห็นว่าประเด็นเชิงคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และคุณค่าฐานปัจจัยสี่ของคนผู้ไท น่าจะมีการศึกษาฟื้นฟูองค์ความรู้เหล่านี้ ผลการพัฒนา ทำให้ได้โครงการตามทิศทางที่วางไว้ ทั้งการจัดกระบวนการทีมวิจัย พยายามที่จะให้เกิดความหลากหลายและกลุ่มคนซึ่ง เห็นว่าโครงการปี 2552 นี้ มีหน่วยงานและกลุ่มข้าราชการเข้าร่วมโครงการมากขึ้น

-การประสานสถาบันการศึกษา จากแนวคิดการยกระดับคุณค่างาน ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะประสานความร่วมมือกับสถาบัน ซึ่งได้ดำเนินงานในระดับหน่วยงานแต่ไม่ประสบผลสำเร็จอันเนื่องจากนโยบายของหน่วยงานไม่สอดคล้องและมีการดำเนินงานแตกต่างกัน จึงเป็นไปได้อยาก ดังนั้นจึงประสานสถาบันเป็นรายบุคคล ที่มีนักวิชาการสนใจ ดังนั้น เราจึงได้ประสานบุคคลเป็นหลัก โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ประสานผ่านอาจารย์มะลิวรรณ และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ประสานผ่าน กองวิจัยและพัฒนา อาจารย์สุจิตรา ซึ่งมีทีมทำงานที่สนใจการทำงานในท้องถิ่นประมาณ 4 ท่าน ดังนั้น จึงได้วางทิศทางที่จะทำงานร่วมและกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมในอนาคต เพื่อการทำงานเป็นไปอย่างเข้าใจกัน จึงได้เสนอให้อาจารย์ทำงานวิจัย แบบ CBR เพื่ออาจารย์จะได้เข้าใจกระบวนการและเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนงานในสถาบันต่อไป ผลจากการประสานงานโดยเฉพาะ ม.เทคโนโลยีราชมงคล คลินิกเทคโนโลยี เป็นพื้นฐานต่อการทำงานชุมชน ทำให้พี่เลี้ยงได้ไปนำเสนองานต่อ อบต.และพื้นที่ชุมชนอื่นๆ ที่อยากจะใช้เครื่องมืองานวิจัยไปพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากจะประสานงานกับสถาบันการศึกษาแล้ว เรายังได้ขยายแนวคิดวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่ชุมชนในท้องถิ่นอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงานชุดชาติพันธุ์ผู้ไท

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

กระบวนการหนุนเสริมและสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ พี่เลี้ยงได้ดำเนินการภายใต้ประสบการณ์และบทเรียนที่ได้รับจากการที่ทำงานผ่านมาระยะหนึ่ง และเห็นว่า การทำงานหนุนเสริมนี้เริ่มต้นตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับ บริบทของแต่ละโครงการ บริบทที่ว่ำนั่นก็คือ โจทย์วิจัยแต่ละเรื่อง ทีมวิจัย และบริบทของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่พี่เลี้ยงเองต้องคำนึงและเรียนรู้ครรถลงเหล่านี้ ให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้ ดังนั้น node จึงมีวิธีการดังจะเสนอเป็นข้อๆดังนี้

3.1 พัฒนาและติดตามโครงการ

3.1.1 การพัฒนาโจทย์โครงการ CBR ปี 2553

พื้นที่ที่ node ได้พัฒนาโครงการ CBR นั้นนอกจากจะเป็นพื้นที่ในยุทธศาสตร์ชุดแล้ว ยังเป็นการพัฒนาโครงการตามที่มีผู้สนใจส่งเข้ามาที่ศูนย์ประสานงานฯ พี่เลี้ยงจะตามลงพื้นที่เพื่อประเมินความพร้อมซึ่งดู 3 ส่วน คือ

ประเด็นที่อยากวิจัย มีความสำคัญและรุนแรงมากน้อยเพียงใดถ้าชุมชนไม่ทำการแก้ไข อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนได้

ส่วนที่สอง กลุ่มคนที่จะทำวิจัย มีความสามัคคีมากน้อยเพียงใดสามารถสร้างภาคีการทำงานได้หรือไม่

ส่วนที่สาม การขยายผลมีประโยชน์และสามารถขยายผลสู่ชุมชนใกล้เคียงและท้องถิ่นอื่นได้

เกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ส่วนที่ทำให้การกลั่นกรองโครงการได้ชัดเจนมากขึ้นอย่างไรก็ตาม เราก็พิจารณาตามยุทธศาสตร์ของชุดซึ่งเป็นกรอบที่กำกับไว้อยู่แล้ว ดังนั้นโดยเบื้องต้นจึงได้พิจารณาพัฒนาโครงการจำนวน 2 พื้นที่ ดังจะกล่าวในผลการพัฒนาโครงการ

วิธีการ หลังจากที่เราพิจารณาแล้วว่าพื้นที่ไหนที่เหมาะสมจะพัฒนาโครงการ พี่เลี้ยงจะนัดวันพูดคุยกับชุมชนเพื่อร่วมกันคิดค้น เริ่มต้นจากการทำ RRA และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงผลกระทบ และจึงเชื่อมโยงปัญหาว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดจึงตกลงใจที่จะทำวิจัยเรื่องนั้นๆของชุมชน เมื่อได้เรื่องแล้วเราจึงจะให้ชุมชนร่วมกันหาทีมเข้ามาช่วยกันทำ ซึ่งพี่เลี้ยงให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำวิจัยบางครั้งเปิด VCD งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ดูเพื่อสร้างความเข้าใจ จากนั้นแนะนำขั้นตอนการส่งโครงการ พี่เลี้ยงก็จะช่วยปรับให้ในส่วนที่ทีมวิจัยทำยังไม่สมบูรณ์

ผลการพัฒนาโครงการ เรากระทำใน 4 พื้นที่แต่เป็นปัญหาเร่งด่วนอยู่ 2 พื้นที่ที่พี่เลี้ยงจึงได้พัฒนา 2 พื้นที่นี้ก่อน เพื่อให้เหมาะสมกับงานและเวลาในการติดตาม คือ

1. พื้นที่ ต.กกตูม อ.คงหลวง จ.มุกดาหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกรณีความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่เขตอุทยานเกี่ยวกับการบุกรุกของวัดป่าที่ชาวบ้านนับถือ ประเด็นคือจะทำอย่างไรให้วัด ชุมชนและป่าอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งชาวบ้านยังยึดถือพุทธศาสนาโดยมีพระอาจารย์ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดที่ชาวบ้านศรัทธาและนับถือ อนึ่งเพื่อเป็นการสร้างสำนึกรักษาป่าให้กับชุมชนซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง จนท.กับชาวบ้านได้

2. พื้นที่บ้านโนนทัน อ.บ้านแฮด จ.ขอนแก่น ระยะทางห่างจากสนง.ศูนย์ประสานงานฯ ประมาณ 90 กม. ซึ่งถือว่าไม่ใกล้และไม่ไกลจนเกินไป เป็นชุมชนพื้นที่ทำงานเดิมขององค์กรพัฒนาเอกชนแต่ได้ถอนตัว และชุมชนได้ดำเนินงานจัดตั้งกลุ่มของตนขึ้นมาซึ่งถือว่ามีความสัภาพระดับหนึ่ง แต่กลุ่มยังต้องการการพัฒนาต่อโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน ดังนั้นเพื่อเป็นการต่อยอดและต้นทุนเดิมของพื้นที่ที่มีอยู่แล้วจึงได้ร่วมกันพัฒนาโครงการเพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินขึ้น โดยมีคำถามว่าการแก้ไขปัญหาหนี้สินด้วยการลดเพิ่มรายได้จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้

จากการพัฒนาโครงการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าขอบเขตการทำงานไม่ได้อยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ขยายทำงานกับจังหวัดใกล้เคียงที่มีระยะทางไม่ห่างกันมากนัก โดยอาศัยความสัมพันธ์เดิม และเห็นว่าถ้าสามารถแก้ปัญหาด้วยกระบวนการวิจัย ทั้ง 2 พื้นที่ น่าจะขยายผลงานนี้สู่พื้นที่อื่นๆ ได้อย่างรวดเร็วด้วยศักยภาพของชุมชนเอง ดังนั้นจึงได้ส่งโครงการทั้ง 2 เพื่อพิจารณาและผ่านการเห็นชอบ ขณะนี้อยู่ระหว่างการทำสัญญาและปรับแก้โครงการ

3.1.2 ลงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมและติดตามการทำงาน

นอกจากการทำงานที่เน้นการพัฒนาโจทย์และขึ้นโครงการ CBR ปี 2553 แล้ว node ยังมีงานโครงการที่ยังคาบเกี่ยวกับปีงบประมาณ อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องให้การสนับสนุนและสร้างกระบวนการหนุนเสริม ดังจะรายงานต่อไปนี้

3.1.2.1 ติดตามการเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการปี 2551

สถานการณ์โครงการ โครงการปี 2551 นี้ส่วนใหญ่เริ่มต้นสัญญาประมาณเดือน มิถุนายน 2551 และเป็นโครงการ RDG จำนวน 5 โครงการ และ PDG 1 โครงการ โดยสัญญาสิ้นสุดประมาณเดือน พฤษภาคม 2552 เป็นกำหนดการเดิมแต่โครงการยังไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จจึงมีการขอขยายระยะเวลาดำเนินการ จึงทำให้ระยะเวลาที่ขอนั้นคาบเกี่ยวปีงบประมาณทั้ง ปี 2552 และ ปี 2553 อย่างไรก็ตาม ได้ทำการหนุนเสริม และสามารถปิดโครงการได้ 4 โครงการและยังเหลืออีก 2 โครงการที่อยู่ระหว่างการปรับแก้รายงาน

วิธีการติดตามและหนุนเสริมการเขียนรายงาน การติดตามและหนุนเสริมรายงานนั้นทีมพี่เลี้ยงยังคงใช้วิธีการเดิมคือ หลังจากที่โครงการวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมในช่วงระยะสุดท้ายแล้วเสร็จ พี่เลี้ยงจะเข้าร่วมสรุปและวิเคราะห์ผลการวิจัยร่วมด้วยพร้อมทั้งวางแผนการเขียนรายงาน จากนั้นให้ผู้ทำหน้าที่เขียนรายงานจัดทำรายงานเสร็จแล้วส่งให้พี่เลี้ยงช่วยดูถ้ามีข้อเสนอหรือมีข้อ

ไม่ชัดเจนพี่เลี้ยงจะส่งกลับเพื่อให้ทีมวิจัยทำการปรับแก้จนกระทั่งพี่เลี้ยงเห็นว่าข้อมูลสมบูรณ์ และตอบโจทย์หลักของโครงการได้ (ปัญหาส่วนใหญ่ของทีมวิจัยคือ การนำข้อมูลมาเขียนเป็น รายงาน)จึงจะทำการเข้าเล่มและจัดส่งพร้อมรายงานการเงิน

ส่วนกรณีที่บางโครงการไม่สามารถเขียนได้อย่างเป็นระบบ ทีมพี่เลี้ยงจะลงพื้นที่ เพื่อช่วยจัดประเด็นการเขียนและวิธีการดึงข้อมูลที่มีอยู่มาจัดทำเป็นรายงาน หรือบางครั้งช่วย จัดระบบเป็นประเด็น หัวข้อให้กับทีมวิจัยเหตุที่ต้องทำอย่างนี้เนื่องจากบางครั้งทีมวิจัยมี อะไรรก็เขียนมาหมด หรือบางครั้งมีเฉพาะหัวข้อแต่ขาดรายละเอียดที่ไม่ได้อธิบายพี่เลี้ยงจึงช่วยชี้ ประเด็นและทำให้ทีมวิจัยสามารถอธิบายหัวข้อนั้นๆ เพิ่มเติมได้

สรุปวิธีการติดตาม ใช้วิธีติดตามและหนุนช่วยเป็นรายโครงการซึ่งจะทำให้ สามารถลงรายละเอียดและมีเวลาทำความเข้าใจกับทีมวิจัยได้อย่างละเอียดและเรียนรู้ทั้งข้อมูล และจุดเด่นจุดอ่อนของตนเองไปพร้อมกันซึ่งทีมวิจัยก็ได้บทเรียนการเขียนรายงานที่ไม่ได้จด บันทึกรหรือเก็บรักษาข้อมูลจะทำให้การเขียนรายงานขาดข้อมูลมาสนับสนุนหัวข้อที่เขียนได้

ปัญหา/อุปสรรค

1. บางโครงการทำข้อมูลหายจึงต้องมาทบทวนข้อมูลกันใหม่อีกครั้งทำให้เสียเวลา และแผนที่วางไว้
2. บางโครงการเก็บข้อมูลไม่ครบหรือข้อมูลที่เก็บยังไม่ตอบโจทย์หรือเหตุผลในเชิง อธิบายประกอบไม่เพียงพอจึงต้องมีการเก็บข้อมูลใหม่อีกรอบ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง การเขียนรายงาน

3.1.2.2 หนุนเสริมกระบวนการโครงการปี 2551 จำนวน 1 โครงการ

สถานการณ์โครงการ โครงการนี้เป็นโครงการที่มีความร่วมมือจากหลายฝ่ายและ พื้นที่ครอบคลุม 3 หมู่บ้านดังนั้น การบริหารจัดการทีมจึงไปได้ซ้ำประกอบด้วยวิถีชีวิตของ ชาวบ้านที่นี่ทำนา 2 ครั้งคือ ข้าวนาปีกับข้าวนาปรัง จึงทำให้ช่วงเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกับ ชุมชนต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ ซึ่งทำให้ส่งผลต่อระยะเวลาของโครงการอยู่พอสมควร และทีม วิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน เช่น อบต. , ผู้ใหญ่บ้านและครู ที่มีภาระกิจตามบทบาทหน้าที่จึง เหมือนเป็นปัจจัยหนึ่งเช่นกันที่ทำให้ล่าช้า อย่างไรก็ตามทีมวิจัยได้ขอขยายระยะเวลาดำเนินการ พี่เลี้ยงเห็นสมควรที่จะขยายระยะเวลาอันเนื่องจากเห็นว่าจะทำให้งานสมบูรณ์มากขึ้น จึงทำให้ โครงการมีเวลาได้จัดทำแผนดำเนินการเพิ่มจนสำเร็จลุล่วง ขณะนี้กำลังจัดทำรายงานฉบับ สมบูรณ์

วิธีการหนุนเสริม เนื่องจากตามแผนของโครงการมีกิจกรรมที่ต้องดำเนิน 2 กิจกรรมพี่เลี้ยงแนะนำให้ขอขยายระยะเวลา และดำเนินกิจกรรมได้มีการประชุมดำเนินการ พบว่าทีมวิจัยมีจุดอ่อนด้านการทำงานอย่างมีส่วนร่วมและการจัดกระบวนการให้กับเยาวชนที่

เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม พี่เลี้ยงจึงแนะนำให้ทีมวิจัยหาทีมวิทยากรจากภายนอกมาเสริมหรือจัดกระบวนการให้ ด้านทีมวิทยากรจากโครงการสวนหลังบ้าน บ้านม่วงไข่ ซึ่งมีการทำกิจกรรมกับเยาวชนเหมือนกัน จากนั้นช่วยในการเตรียมกระบวนการร่วม และร่วมเป็นวิทยากรร่วม เพื่อหนุนทีมวิจัยพร้อมกับการฝึกทีมวิจัยให้เป็นวิทยากรร่วมด้วยอีกทั้งยังให้ข้อเสนอแนะต่อทีมวิจัยในการจัดค่ายเยาวชน พร้อมทั้งหาวิธีทำให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนทีมวิจัย และเยาวชน

เรียกได้ว่า พี่เลี้ยงแนะนำวิทยากรและช่วยแนะนำเรื่องเนื้อหาที่เหมาะสมทำให้ทีมวิจัยดำเนินการและเรียนรู้การทำงานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จากนั้นได้มาสรุปและเห็นว่าทีมวิจัย ซึ่งเคยทำงานหรือเป็นครูที่คอยสอนอย่างเดียว มีวิธีทำงานหรือเครื่องมือในการเรียนรู้

3.1.2.3 หนุนเสริมกระบวนการโครงการปี 2552 จำนวน 3 โครงการ

สถานการณ์โครงการ โครงการปี 2552 จำนวน 3 โครงการ เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกันยายน

1. การศึกษาประวัติศาสตร์คนผู้ไทเพื่อสร้างคุณค่าอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาบ้านโปน ต.บ้านโปน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ เดือนกันยายน 2552 – ธันวาคม 2553 ระยะเวลา 16 เดือน
2. การพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติเพื่อยกระดับคุณค่าของผ้าทอบ้านโปนแพง ต.ดินจี่ อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ เดือนกันยายน 2552 – กุมภาพันธ์ 2554 ระยะเวลา 16 เดือน

3. ศึกษาประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่เพื่อสร้างความสามัคคีประชาชนหมู่ 12 ต.นาคู อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์ เดือนกันยายน 2552- กุมภาพันธ์ 2553 ระยะเวลา 6 เดือน

วิธีการหนุนเสริม ทั้งในลักษณะการจัดประชุมร่วมกันทั้ง 3 โครงการ และเป็นรายโครงการดังนี้

1. เป็นรายโครงการ เริ่มการประชุมทำความเข้าใจต่องานวิจัยและโครงการวิจัยร่วมกันของทีมวิจัยทั้งการดำเนินงาน การส่งรายงานและการจัดการทำบัญชี รวมทั้งการวางแผนร่วมกันระหว่างพี่เลี้ยงกับทีมวิจัยเพื่อจะได้ติดตามช่วยเหลือกันเป็นระยะๆ ตามกิจกรรมและทีมวิจัยต้องการ ซึ่งการหนุนเสริมพี่เลี้ยงได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การจัดทำรายแผนที่เดินดิน (อดีต-ปัจจุบัน) การทำประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลง (Time line) รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลเป็นระบบโดยการทำ Mind Map อย่งไรก็ตามทีมวิจัยบางทีมได้คิดเครื่องมือที่ช่วยให้ตนเองทำงานง่ายขึ้น เช่น การใช้คนแต่ขยายไปที่เยาวชนชวนเยาวชนเก็บข้อมูลไปด้วยและเรียนรู้ทั้งการทำงานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ไปพร้อม

กัน หรือบางโครงการเก็บข้อมูลจากการลงมือทำและจดบันทึกโดยให้ลูกหลานช่วยบันทึกหรือบางโครงการใช้เวทีเป็นแหล่งในการเก็บข้อมูล

2. การประชุมร่วมกันของทีมวิจัยทั้ง 3 โครงการ วัตถุประสงค์เพื่อให้ทั้ง 3 โครงการได้แลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานร่วมกันอีกทั้งเป็นการกระตุ้นการทำงาน และการเพิ่มเติมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยเฉพาะการทำงานแบบมีส่วนร่วม กระบวนการแต่ละครั้งจะมีการประเมินทีมวิจัยก่อน จากนั้นจึงวางกำหนดการตามความต้องการของทีมวิจัย ซึ่งโดยหลักก็จะให้ทีมวิจัยเตรียมรายงานการดำเนินงานของตน ปัญหา/อุปสรรค และวิธีการแก้ไข ปัญหา จากนั้นจะร่วมแลกเปลี่ยนซักถามซึ่งกันและกัน

ผลการดำเนินงาน

1. การหนุนเสริมรายงานวิจัยนั้นถึงแม้หัวหน้าทีมจะเคยดำเนินการมาแล้ว แต่ด้วยสายการเรียนไม่ได้สัมผัสงานด้านสังคมศาสตร์ จึงทำให้ต้องมาเรียนรู้งานใหม่ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าหัวหน้าทีมเปิดรับการเรียนรู้มากน้อยแค่ไหน จึงทำให้บางโครงการดำเนินงานช้ากว่าที่กำหนดจึงทำให้ต้องคิดหาวิธีการสร้างความเข้าใจกันใหม่อีกรอบ

2. การประชุมร่วมกันของทีมวิจัยทั้ง 3 โครงการทำให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในกระบวนการทำงาน รวมทั้งการเชิญนักวิจัยรุ่นพี่มาร่วมแลกเปลี่ยนเพื่อช่วยเพิ่มประสบการณ์

3.1.3 เวทีสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการทำงาน CBR

NODE จะให้ความสำคัญต่อการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการบริหารจัดการโครงการ อันถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานของแต่ละโครงการ เพื่อให้โครงการได้เข้าใจเบื้องต้น โดยปีที่ผ่านมา NODE จะจัดประชุมร่วมกันทุกโครงการ อันจะก่อให้เกิดการทำความรู้จักและแลกเปลี่ยนพร้อมทั้งวางแผนการติดตามงานไปพร้อมกันๆ แต่โครงการในปี 2553 นี้ มีโครงการที่ได้รับอนุมัติและทำสัญญา 2 โครงการ ตามกำหนดการขึ้นโครงการของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และทั้ง 2 โครงการมีเนื้อหาที่แตกต่างกัน รวมทั้งระยะทางห่างกัน พี่เลี้ยงจึงได้ใช้วิธีการนัดหมายทีมวิจัยในพื้นที่ ประชุมร่วม โดยมีวิธีการดังนี้

1. นัดหมายทีมวิจัยแต่ละโครงการในพื้นที่ของตนเอง
2. ทุกคนทำความเข้าใจต่อโครงการของตนเอง โดยวิเคราะห์เป้าหมายร่วมกัน ทั้งเป้าหมายที่ตอบโจทย์วิจัยและเป้าหมายที่ตอบโจทย์ชุมชน
3. วางขั้นตอนการดำเนินงานร่วมกัน โดยเปรียบเทียบการทำงานเป็นขั้นบันได ยึดแผนที่เขียนในโครงการเป็นหลัก ตั้งแต่ ขั้นแรก คือ ทีมวิจัยทำความเข้าใจต่องานวิจัย และสุดท้าย ส่งรายงาน การวางขั้นตอนเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทีมวิจัยได้เห็น

แผนงานชัดเจน และตรวจสอบได้ว่าตนเองได้ก้าวมาถึงขั้นที่เท่าไรและจะทำอะไรต่อไป อย่างเป็นระบบ

4. พี่เลี้ยงจะทำความเข้าใจการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่แตกต่างจากงานพัฒนาทั่วไป และจะทำงานวิจัยอย่างไรจึงจะประสบผลสำเร็จ อันขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการทีม การแบ่งบทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการกระบวนการวิจัย
5. พี่เลี้ยงเชิญนักวิจัยรุ่นพี่ มาถ่ายทอดประสบการณ์งานวิจัยให้กับนักวิจัยที่จะเริ่มทำงาน ซึ่งทำให้นักวิจัยได้เห็นรูปธรรมของนักวิจัยรุ่นพี่ ที่ได้ทำมาก่อน พร้อมทั้งเกิดการแลกเปลี่ยนถึงกระบวนการทำงาน
6. พี่เลี้ยงชี้แจงการใช้จ่ายงบประมาณและการรายงานวิจัย อันเป็นการทำความเข้าใจเบื้องต้นร่วมกัน พร้อมทั้งให้ออกสารทั้งที่เป็นตัวอย่างและเอกสารทำความเข้าใจ ก่อนที่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะส่งสัญญากลับมายังโครงการ
7. วางแผนการติดตามและหนุนเสริมช่วยกันระหว่างโครงการวิจัยและพี่เลี้ยง

ผลการดำเนินงาน

ผลการประชุมเพื่อทำความเข้าใจต่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ จากผลการประเมินพบว่า หัวหน้าทีมวิจัย หรือ เลขา ที่ปรึกษา จะมีความเข้าใจต่องานในระดับที่สามารถดำเนินงานได้ ส่วนนักวิจัยที่ร่วมทีมโดยส่วนใหญ่ยังมีความไม่ชัดเจนต่อการทำงานวิจัย แต่พร้อมที่จะเรียนรู้และทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

3.1.4 จัดประชุมพี่เลี้ยงพบทีมวิจัยเพื่อการหนุนเสริมงานอย่างมีประสิทธิภาพ

หลังจากที่พี่เลี้ยงได้จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่การเริ่มโครงการแล้วนั้น พี่เลี้ยงจึงได้จัดการประชุมเพื่อเป็นการหนุนเสริมกระบวนการงานวิจัยให้ทีมวิจัยชัดเจนมากยิ่งขึ้นสามารถที่จะดำเนินงานวิจัยต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น พี่เลี้ยงจึงได้วางแผนการหนุนเสริมนอกจากจะลงพื้นที่วิจัยร่วมด้วยแล้ว พี่เลี้ยงได้จัดการประชุมเพื่อเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนของนักวิจัย ทั้งบทเรียน ปัญหาอุปสรรค กระบวนการทำงานวิจัย โดยพี่เลี้ยงได้ข้อสรุปจากการลงเยี่ยมโครงการวิจัย ซึ่งแต่ละโครงการจะมีข้ออ่อน ข้อแข็งที่แตกต่างกัน เช่น บางโครงการมีจุดแข็งที่การบริหารจัดการทีม หรือบางโครงการมีจุดอ่อนที่กระบวนการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมทีมวิจัยทุกโครงการยังมีจุดอ่อนที่การสร้างกระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม ที่ยังยึดติดกับการทำงานเดิม คืองานพัฒนา ดังนั้น นอกจากจะสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนของนักวิจัยแล้ว พี่เลี้ยงมีการเติมเนื้อหาสาระเข้าไปในที่ประชุมเช่นกัน

การจัดการประชุม พี่เลี้ยงได้กำหนดขอให้ทีมวิจัย ทำข้อสรุปของตนเองมานำเสนอต่อที่ประชุม จากนั้น ใครมีข้อซักถามแลกเปลี่ยนก็สามารถแลกเปลี่ยนได้ รวมทั้งการวิเคราะห์ช่วยกัน

ผลการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัย ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานของแต่ละโครงการ และสามารถนำกระบวนการที่แตกต่างไปปรับใช้ในโครงการของตนเอง
2. ทีมวิจัยมีการสร้างเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน เช่น มีการขอเบอร์โทรศัพท์ เพื่อขอความรู้ในเรื่องที่ตนเองยังไม่รู้ และจะนำไปใช้ในชุมชนของตนเอง
3. นอกจากการเรียนรู้แล้ว ทีมวิจัยยังเรียนรู้วิถีชีวิตของกันและกัน เป็นการสร้างมิตรภาพอันเป็นพี่น้องกัน
4. ทีมวิจัยเข้าใจการทำงานมากขึ้น อันสะท้อนจากวิถีคิดและการวางแผนต่อของทีมวิจัย

3.2 การทำงานร่วมกับหน่วยงาน

3.2.1 การทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์

การขยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สถาบันวิชาการท้องถิ่น ถือว่าเป็นเป้าหมายหนึ่ง ที่ต้องการจะให้นักวิชาการท้องถิ่นให้ความสนใจต่อการนำแนวคิดทฤษฎี และหลักวิชาการมาหนุนช่วยชุมชนท้องถิ่น มากขึ้น ดังนั้น NODE จึงได้ตั้งเป็นวัตถุประสงค์การประสานงานสถาบันวิชาการท้องถิ่น เป็นเป้าหมายหลักเช่นกัน

สถาบันวิชาการท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์นั้น มี 2 สถาบันที่อยู่ในระดับอุดมศึกษาที่สอนตั้งแต่ระดับ วุฒิปริญญาตรีชั้นสูง (ปวส.) จนถึง ปริญญาโท คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล(วิทยาเขตกาฬสินธุ์) และมีบทบาทในการบริการวิชาการแก่ท้องถิ่น พร้อมทั้งศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นวิสัยทัศน์ของทั้งสองมหาวิทยาลัยที่ได้แสดงไว้ โดยมีหน่วยบริการวิชาการและงานวิจัย คือ สำนักวิจัยและพัฒนา ดังนั้นการประสานงานที่ผ่านมา จึงอาศัยสำนักวิจัยและพัฒนาในการพูดคุยและสร้างกระบวนการร่วมกัน ซึ่งได้รับความกรุณาจากอาจารย์ทั้งสองสถาบัน ให้ความสนใจโดยการส่วนตัวและนำไปสู่ในภาพของมหาวิทยาลัย ในลำดับต่อไป โดยเฉพาะ ม.เทคโนโลยีราชมงคล (วิทยาเขตกาฬสินธุ์) พี่เลี้ยงได้มีกระบวนการร่วมกับ ม.เทคโนโลยีราชมงคล คือ

1.การเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยพี่เลี้ยงได้เข้าไปนำเสนอให้กับอาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้เข้าใจเบื้องต้น โดยนำ วีดีโอ 10 ปี สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนำเอกสารสื่อต่างๆ ไปเผยแพร่ พร้อมทั้งอธิบายการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การดำเนินครั้งนี้มีผู้สนใจ อาจารย์ส่วนใหญ่จะคิดว่า “ตนเองจะลงพื้นที่อย่างไร เพราะไม่เคยลง” และ “ทำงานสายวิทยาศาสตร์จะไปทำงานชุมชนหรือสายสังคมอย่างไร ยังมองไม่ออก” “งานวิจัยส่วนใหญ่ทำเป็นเชิงทดลองในห้องLap จะปรับไปทำในชุมชนจะได้อย่างไร”

จากข้อคำถามเหล่านี้ พี่เลี้ยงได้ตอบคำถามให้ไม่หมด ซึ่งในความเป็นจริงแล้วต้องปฏิบัติจริง รวมทั้งเปิดใจที่จะเรียนรู้กระบวนการวิจัยแบบใหม่ อย่างไรก็ตาม พี่เลี้ยงกับอาจารย์

สำนักวิจัยและพัฒนา จึงได้ตกลงกันที่จะจัดเป็นเวทีเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง โดยพี่เลี้ยงเสนอที่จะเชิญ อาจารย์บัญชา แก้วส่อง (ขณะนั้นเป็นที่ปรึกษา กลไกภาคอีสาน) มาช่วยบรรยาย เพราะอาจารย์ อยู่ในสายงานอันเดียวกัน น่าจะทำให้เข้าใจและเข้าใจกระบวนการมากขึ้น จึงได้เชิญอาจารย์ มาบรรยายอีกรอบหนึ่ง

2.สร้างความร่วมมือโดยให้อาจารย์ที่สนใจร่วมโครงการ และเรียนรู้กระบวนการตั้งแต่ การพัฒนาโจทย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ระหว่างการทำวิจัย ปลายทางการทำวิจัย โดยมี การสรุปกันเป็นระยะๆ ทั้งในส่วนของ อาจารย์ ม.ราชภัฏกาฬสินธุ์ และ ม.เทคโนโลยี

3.ชวนอาจารย์ไปเรียนรู้กระบวนการทำงานในพื้นที่อื่นๆ

ผลการดำเนินงาน

1. ยังไม่ได้รับความสนใจจากอาจารย์ ม.ราชภัฏฯ เท่าที่ควร แต่มีอาจารย์ที่สนใจ ทำงานเกี่ยวกับสีย้อมธรรมชาติ ซึ่งก็ถือว่าประสบผลสำเร็จแล้วจากการ ประสานงาน นอกจากนี้
2. พี่เลี้ยงยังหนุนช่วยกระบวนการทำงาน ค้นงานวิธีการศึกษาชุมชน เพื่อหนุนการ เสริมวิชาการให้แก่ชุมชนของอาจารย์ในสถาบัน
3. ทำให้ได้ประสานงานและหนุนเสริมงานของ สวทช. ในการสร้างกระบวนการ เรียนรู้ของชุมชน และการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ซึ่งได้รับความสนใจ

3.2.3การทำงานร่วมกับชลประทาน 3 จังหวัด

CBR ทั้ง 3 พื้นที่นี้เป็นความร่วมมือ ระหว่าง สกว. กปร. และกรมชลประทานเพื่อเฉลิมฉลองเอกราชครบ 84 พรรษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภายใต้โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำตามโครงการพระราชดำริ (โครงการเติมน้ำเต็มชีวิต) โดยนำเอางานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาสร้างศักยภาพและสร้างกระบวนการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งในปี 2553มีเป้าหมาย 84 แห่งทั่วประเทศในปี 2554 แต่ได้จัดทำเป็นโครงการนำร่องก่อน 9 แห่ง ทั่วประเทศภาคอีสานมี 3 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์,มุกดาหารและสกลนคร จังหวัดที่มีพี่เลี้ยงสกว. คือ จังหวัดกาฬสินธุ์แห่งเดียว จึงทำให้พี่เลี้ยงได้เข้าไปหนุนช่วยทั้ง 3 จังหวัด ในระยะแรกช่วยพัฒนาโครงการร่วมกับชลประทานในเขตพื้นที่นั้นๆ อันมีนักประสานชุมชน (ปส.) เป็นตัวหลักที่ทำหน้าที่ประสานพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งทางกรมชลประทานได้คัดเลือกเจ้าหน้าที่ใหม่มาทำหน้าที่นี้ ซึ่ง 3 จังหวัดได้คัดเลือกอ่างเก็บน้ำนำร่องคือ จ.สกลนคร เลือกอ่างเก็บน้ำห้วยวังคำ จ.มุกดาหาร เลือกอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ และ จ.กาฬสินธุ์ เลือกอ่างเก็บน้ำห้วยม่วง

วิธีการ หลังจากได้รับมอบหมายแล้วพี่เลี้ยงได้ทำความรู้จักเจ้าหน้าที่ สนง.จังหวัดแต่ละจังหวัดที่รับผิดชอบและเจ้าหน้าที่ประจำอ่างเก็บน้ำ จึงได้นัดลงพื้นที่เพื่อสำรวจและทำความรู้จักกับกลุ่มผู้ใช้น้ำและสภาพปัญหาโดยเบื้องต้น จากนั้นได้ทำความเข้าใจถึงเหตุผลของการคัดเลือกพื้นที่นำร่องและเหตุผลของการพัฒนาโครงการเป็นงานวิจัยเพื่อที่จะขยายผลการทำงาน

ในปีต่อไป กลุ่มผู้ใช้น้ำเข้าใจระดับหนึ่งเราจึงมีการพัฒนาโจทย์ร่วมกัน ด้วยกระบวนการค้นหา ปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา และการแก้ไขปัญหา จากปัญหาที่ไม่รู้วิธีแก้เราก็จัดทำเป็น โครงการวิจัยขึ้นมา ซึ่งได้ให้พื้นที่และ ปส.เป็นผู้ร่วมกันจัดทำโครงการพร้อมส่งให้พี่เลี้ยงช่วย ปรับแก้ต่อไป

ผลการดำเนินงาน การดำเนินงานภายใต้โครงการนี้พี่เลี้ยงมีโจทย์ใหญ่ก็คือ การ สนับสนุนการดำเนินงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ต้องหนุนช่วย ปส. และกลุ่มผู้ใช้น้ำ (พื้นที่ชุมชน) ดังนั้นจึงต้องวางกระบวนการทำงานที่แตกต่างกับ ปส. ในฐานะที่ต้องเป็นผู้ประสานงานจะ สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างไรเพื่อให้ ปส. ได้เรียนรู้การทำงานแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และ กลุ่มผู้ใช้น้ำจะสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างไรให้กลุ่มผู้ใช้น้ำสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหา อย่างมีส่วนร่วมเพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มและชุมชนฯ ซึ่งถือว่าเป็นโจทย์ใหญ่ที่ สกว. เองก็ไม่ เคยปฏิบัติมา ดังนั้นผลของการดำเนินงานที่ผ่านมาจึงค่อนข้างที่จะมีอุปสรรคตั้งแต่ระดับ นโยบาย ที่ได้ทำ MOU ที่ยังไม่ชัดเจนเชิงรายละเอียด ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ งบประมาณที่ใช้ยังไม่ลงตัวทำให้การลงพื้นที่ มีบางช่วงที่ต้องหยุดและไม่สามารถดำเนิน กิจกรรม หรือแม้กระทั่งปัญหาความเข้าใจตอบทบทวนหน้าที่ของพี่เลี้ยงเอง และจนท. กรมชลใน แต่ละจังหวัด ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันแล้ว ก็คงต้องมีการปรับเปลี่ยนการทำงานและ การวางแผนที่มีขั้นตอนมากกว่านี้ อย่างไรก็ตามทั้ง 3 พื้นที่ก็สามารถพัฒนาโจทย์ของตนเองที่ ถือว่าชัดเจนในการทำงานรวมทั้งเป้าหมายที่จะทำร่วมกัน ขณะนี้กำลังปรับแก้โครงการและรอ งบประมาณในการดำเนินงาน

3.3 การสรุปบทเรียนของพี่เลี้ยงเพื่อจัดทำแผนในปี 2554

การดำเนินงานของ node นับตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปัจจุบัน (2553) นี้ node ได้มีการวางแผน ที่จะสังเคราะห์งาน เพื่อเป็นข้อสรุปและกำหนดทิศทางการทำงานต่อ ในปีนี้จึงตั้งใจที่จะสรุปงาน แต่เนื่องจากภาวะด้านงบประมาณ จึงยังไม่สามารถที่จะสังเคราะห์งานได้ เราจึงทำการสรุป บทเรียนภายใน เพื่อให้เห็นทิศทางการทำงานมีเป้าหมายการสรุปบทเรียนคือ

1. กระบวนการทำงาน/บทเรียนการหนุนการติดตามงานภายใต้ชุดโครงการ
2. เป้าหมายของการทำงานศึกษาภูมิปัญญาคนผู้ไท, เสริมหนุนและติดตาม, ยกระดับและขยาย

งาน

- ปีงบประมาณ 50
- ปีงบประมาณ 51
- ปีงบประมาณ 52
- ปีงบประมาณ 53

3. แนวทางการกำหนดกระบวนการทำงาน (บทเรียนการหนุน)

โดยกำหนดเนื้อหาที่จะสรุปบทเรียนจาก

1. วิธีการทำ (ลีลา) เพื่อตอบโจทย์ของNode
2. นักวิจัย,ชาวบ้าน
3. ผลที่เกิด(องค์ความรู้ที่พบ)
 - พัฒนางานของโรงพยาบาล
 - แปลศัพท์ในงานโรงพยาบาล
4. บทเรียนที่ได้ คือ สะท้อนสิ่งที่รับรู้

**** สิ่งที่จะต้องทำ คือการสรุปตัวพีเลียง(Node)**

- บทเรียนการหมุน
- สถานการณ์ Node (คนเข้า-ออก)
- บทบาท
- ศักยภาพ / ทักษะของพีเลียง

มีรายละเอียดของการสรุปบทเรียนดังนี้

พัฒนาการของnode

ปลายปี 2549 มีการพูดคุยถึงการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและความสนใจของคนในท้องถิ่น จึงได้ชักชวนคนที่สนใจประมาณ 5 คน เพื่อที่จะเริ่มโครงการและมีนัดหมายที่จะพัฒนาโครงการร่วมกัน โดยมี คุณสุวรรณา บัวพันธุ์ และ คุณโกมล สนั่นก้อง ซึ่งเป็นผู้ประสานงานภาคอีสาน มาช่วยวิเคราะห์และความเป็นไปได้ของการพัฒนาโจทย์โครงการ ทั้งสองได้ชวนอาจารย์จาก ม.มหิดล ที่เคยทำวิจัยเรื่องชาติพันธุ์ผู้ไทมาก่อน ดังนั้นการเปิดเวทีพัฒนาโจทย์ครั้งนี้ เราจึงได้ผู้เชี่ยวชาญ มีมุมมองที่ดี

ปี 2550 คุณปาริชาติ หาญไชนะ ได้จัดทำโครงการพีเลียงเพื่อเป็นการติดตามและหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งได้อนุมัติสัญญาโครงการ 5 โครงการ พีเลียงได้จัดทำ 1 โครงการร่วมด้วย ในปีนี้จึง เริ่มดำเนินงาน โดยเป็นชุดโครงการ เรียกว่า โครงการติดตามและหนุนเสริมงานวิจัยชุดชาติพันธุ์ผู้ไท มี คุณปาริชาติ หาญไชนะ เป็นผู้ประสานงานชุดโครงการ 6 เดือนถัดมาจึงได้คุณปรียวรรณ การวิทย์ มีเป็นผู้ช่วยผู้ประสานงาน (นอกเวลา) อันเนื่องจากการติดตามและหนุนเสริมรวมทั้งการจัดการภายใน node มีงานจำนวนมาก คนเดียวไม่สามารถจัดการ

ปี 2551 node ได้พัฒนาและขึ้นโครงการ CBR เพื่ออีก 7 โครงการ เป็น 12 โครงการ จึงได้เพิ่มเจ้าหน้าที่เต็มเวลา อีก 1 คน ในตำแหน่งผู้ช่วยผู้ประสานงาน ช่วยงานจัดการ ข้อมูลและธุรการสำนักงาน (งบประมาณการจัดการคนยังไม่อนุมัติ node จัดได้จัดการภายในได้ จนท. มาช่วยงาน ข้อมูลและงานจัดการ ในตำแหน่งธุรการ)

- หลังจากนั้น node จึงได้งบประมาณในการจัดหาผู้ช่วยผู้ประสานงานเพิ่ม จึงได้ คุณพัชรา แสงวิเศษ มาช่วยหนุนงานตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2551 – เดือน พฤศจิกายน 2551 ทำงานได้ระยะหนึ่ง ลาออก อันเนื่องจากไม่ถนัดจึงคิดอยากทำงานที่ตนเองถนัดคิดว่า

- เนื่องจาก node ขาดคน จึงได้รับคุณสุภาวดี มีสิทธิ์ ซึ่งขณะนั้นเป็นนักศึกษาที่ได้รับทุน CBMAG จากสกว. มาเป็นผู้ช่วยผู้ประสานงาน เริ่ม เดือนมกราคม 2552 – เดือนกันยายน 2552 และได้ลาออกไปอันเนื่องจาก การทำวิทยานิพนธ์ยังไม่เสร็จสิ้น

ปี 2552 node ได้เจ้าหน้าที่คือ คุณสมเจต ไชยลาภ มาแทนตำแหน่งที่ว่าง และปีนี้ node ได้เข้าร่วมประชุม RC ประจำปีเกี่ยวกับภาวะทางงบประมาณถูกตัดอันเนื่องจากภาวะทางการเงินของรัฐบาลส่วนหนึ่ง ดังนั้น การจัดสรรงบจึงถูกตัด ทำให้แต่ละ node ไม่สามารถที่จะขึ้นโครงการได้มาก เหลือแล้วไม่ควรเกิน 3 โครงการ อย่างไรก็ตาม งานของปีนี้ยังมุ่งเป้าที่ การติดตามและหนุนเสริม ปีคโครงการตั้งแต่ปี 2550 ถึงปี 2551

ปี 2553 ปลายปี 2552 มีการขยายงานเกิดขึ้นมากมาย ดังนั้น โหนดจึงได้ข้อสรุปในเชิงเนื้อหา ที่จะสังเคราะห์งานชุด เพื่อให้เห็นองค์ความรู้และกระบวนการทำงาน เมื่อสังเคราะห์แล้ว น่าจะเห็นอะไรใหม่ๆ เกิดขึ้นภายในงานอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยเฉพาะคนผู้ไท อย่างไรก็ตาม การขยายงานของ สกว. ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก่อนข้างที่จะเติบโตเป็นจำนวนมาก node ที่เลี้ยงขยายครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ ดังนั้นงานนอกเหนือจากการติดตามและหนุนเสริมจึงเป็นไปได้ น้อย node จึงถูกตัดกิจกรรมการสังเคราะห์ออกจากตัวโครงการที่เลี้ยง แต่ถ้าจะทำให้สามารถเขียนโครงการได้อีก อย่างไรก็ตาม ปีนี้ถือว่าผลผลิตงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก่อนข้างจะดีมากตั้งแต่ปี 2552 จึงขยายงานสู่หน่วยงานเช่น สถาบันการศึกษา และหน่วยการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น

กระบวนการ

กระบวนการทำงานที่เลี้ยงใช้วิธีการ อยู่ 2 ลักษณะคือ การลงติดตามโครงการแต่ละพื้นที่ เพื่อจะได้เห็นบรรยากาศและสามารถหนุนช่วยงาน CBR ได้อย่างเข้าใจสภาพพื้นที่ คน และกลุ่มคนได้ ส่วนลักษณะที่ 2 นั้น จะใช้วิธีจัดการประชุมภาพรวม โดยเป็นการนำเสนอผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งทีมวิจัยด้วยกันเอง และเชิญวิทยากรมาร่วมแลกเปลี่ยนในประเด็นเฉพาะ ดังการนำเสนอ

ปี 2550 ที่เลี้ยงได้จัดทำโครงการวิจัยไปพร้อมกับการเป็นพี่เลี้ยงหนุนเสริมงาน ซึ่งทำให้การทำงานหนุนเสริมสามารถมองผ่านงานตนเอง รู้ว่านักวิจัยขาดอะไรและต้องการหนุนเนื้อหาอะไรบ้าง ซึ่งการจัดกระบวนการนี้เริ่มตั้งแต่ต้นทางคือ การพัฒนาโจทย์ การหนุนตามเนื้อหา CBR การหนุนแนวคิดทฤษฎี การสร้างกระบวนการเครือข่ายนักวิจัยร่วมกัน โดยการจัดประชุม แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น รวมทั้งการศึกษาดูงาน และการเชิญวิทยากร นักวิชาการ มาร่วมวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถที่จะวางแผนทางการปฏิบัติการต่อไปในช่วงที่สองได้

ระยะแรกนี้ เป็นช่วงที่พี่เลี้ยงกำลังเรียนรู้งาน ดังนั้น การได้เข้าร่วมเวทีกับโหนดอื่นๆ ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการและสามารถนำมาปรับใช้ในการวางแผนกระบวนการหนุนเสริม อย่างไรก็ตาม พี่เลี้ยงมองว่า การให้กำลังใจทีมวิจัยเป็นสิ่งที่ควรทำตลอดเวลา และการสร้างมิติการวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนกัน พร้อมทั้งสร้างงานอย่างเป็นระบบจะทำให้การทำงานวิจัยประสบผลสำเร็จ รวมทั้งการผสมผสานความเป็นวิชาการและนักจัดกระบวนการเข้าด้วยกันก็จะทำให้ ทีมวิจัยได้รับการหนุนเสริมอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะ กระบวนการที่ได้ทั้งแนวคิดและเห็นเป็นรูปธรรม เช่น การศึกษาดูงาน พี่เลี้ยงได้จัดกระบวนการไปดูอย่างได้เนื้อหาและเต็มที่ กับการแลกเปลี่ยนกับเจ้าของสถานที่

ปี 2551 มีความหลากหลายทั้งเนื้อหา กลุ่มคนวิจัย และพื้นที่ ที่ห่างกัน รวมทั้งบางโครงการไม่ได้อยู่ในกรอบของชุด มีจำนวนทั้งสิ้น 7 โครงการ

1. สวนหลังบ้าน ของบ้านม่วงไข่ ประเด็นต่อยอดพัฒนาพื้นที่ฐานเดิมที่มีอยู่
2. ผักพื้นบ้าน โดยพื้นฐานเป็นคนผู้ไท อยากทำงานวิจัย
3. หนีสินนาคลอง อยากให้เป็นองค์กร ทีมวิจัยส่วนใหญ่ส่วนใหญ่ทำงานกองทุนฟื้นฟู
 - เป้าหมาย กรณีตัวอย่าง นำร่องของสมาชิกในกลุ่ม
4. โรงพยาบาลเขาวง ต่อยอดหมอเหยา (โดยมีคุณเบญจรัตน์ เมืองไทย ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากเก็บข้อมูลไปแล้ว) - ช่วยปรับแนวคิดในการมอง
 - มีการเก็บข้อมูล หลังเวที 6 เดือน
5. เด็กหนีเรียน โดยมีพื้นฐานเป็นทีมวิจัยเดิม
6. ป่าชุมชนภูบักดี บ้านโนนสูง
7. โครงการป่าดอนยาง อ.กมลาไสย กระบวนการทำงานของทีมวิจัย - เน้นกระบวนการเรียนรู้ - แบบสอบถาม

กระบวนการหนุนนั้น โดยภาพรวมไม่ได้แตกต่างจาก ปีแรก แต่เนื่องจากปีนี้มีภารกิจงานทำร่วมกับหน่วยงานต่างๆ มากขึ้น เช่น โรงเรียน สาธารณสุข อบต. ดังนั้น วิธีการ “พาทำ” อาจจะให้ได้ผล อันเนื่องจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้มีเงื่อนไขเรื่อง เวลา ดังนั้น จึงอาศัยการทำความเข้าใจ และติดตามอย่างใกล้ชิดเพื่อเป็นการกระตุ้นการทำงาน

- มีความสัมพันธ์กับคน
- ขบวนการเวทีความก้าวหน้า 6 เดือน / ศึกษาดูงาน / วิทยากรข้างนอกเข้ามาช่วยเติมเต็ม
- เริ่มต้นจากการวางแผนการทำงานวิจัย ข้อตกลง – สร้างข่ายทีมวิจัยรุ่นพี่พบรุ่นน้อง สร้างประสบการณ์เรียนรู้งานวิจัย
- ปฐมนิเทศ
- แบ่งบทบาทหน้าที่ลงหนุนตามแผนงานหน้าที่รับผิดชอบ

ปัญหา

- หลังจากโครงการขึ้นทุกโครงการไปแล้วระยะหนึ่ง ปีจัดงาน 10 ปี สกว. ที่สารคาม, กรุงเทพฯ ซึ่งทางพี่เลี้ยงต้องเตรียมงาน,เตรียมคนผู้เข้าร่วม

- มีเวทีข้างนอกของภาค ,กรุงเทพฯ จึงส่งผลทำให้ไม่ได้ตามงานโครงการที่รับผิดชอบพอสมควร จึงส่งผลทำให้จากการติดตามระยะหนึ่ง ไม่สม่ำเสมอ

- การไปศึกษาดูงานของทุกโครงการ - พี่เลี้ยงเป็นคนประสานงานให้ (ประเด็นปัญหา ในตัวพี่เลี้ยง ในการพาทีมวิจัยไปศึกษาดูงาน)

การพัฒนาโครงการ - พัฒนาเอง

- พี่เลี้ยงลงหนุน

- ใช้คนนอกเข้ามาช่วยน้อยลงในการวิเคราะห์เพิ่มเติม

ขบวนการหนุน - เน้นเวทีร่วมกัน – ประชุมนิเทศนักวิจัยใหม่เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นร่วมกัน

- ประชุม 6 เดือน มีการติดต่อประสานงานกันภายในโครงการ(นักวิชาการ, ชาวบ้าน,นักศึกษา ป.โท)

สิ่งที่เห็นชัด - เห็นบริบทของโรงเรียน

- ครอบครัว

ปี 2552

รุ่นที่ 3 จำนวน(3โครงการ)

1. อีต12 กอง 14 อ.นาคู
2. กระบวนการซ่อมสิทธรมชาติบ้านโพนแพง
3. ประวัติศาสตร์คนผู้ไทบ้านโพน

ซึ่งนำขบวน นำหนักให้นักวิชาการมากกว่าชาวบ้านส่วนมากนักวิชาการจะมีความรู้มากกว่า

แผนต่อขบวนการทำงาน

บทบาท/หน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ประสานงาน(นอกเวลา)

ได้รู้จักตัวกระบวนการ สถานการณ์

ส่วนรุ่นที่ 1 เติบโตคึกคักสำหรับพี่เลี้ยงถือว่าได้รู้ ได้พูดคุยมากขึ้น

- สถานการณ์ของโครงการ (ในพื้นที่ตัวเองอยู่ด้วย)
- ได้เตรียมตัว

รุ่นที่ 2 ช่วงหลังปลายปีไม่ค่อยได้ติดตามงานเต็มที่ – เจอปัญหาส่วนตัว (ครอบครัว)

- โครงการก็เพิ่มมากขึ้น

เรื่องการอ่านรายงานก็ไม่เต็มที่ไม่ค่อยได้อ่านได้ติดตาม เพราะติดงานประจำอยู่แล้ว และงานที่ทำอยู่ก็มีการเปลี่ยนแปลงด้วย แต่ก็มีความประทับใจในการทำงานวิจัย

ปัญหา เรื่องใจ /เกิดความเหนื่อยล้า

ประเมินตนเอง อยากฝึกทักษะมากขึ้นในการตามงานหาทิศทางในการหมุนไม่ให้หลุดกรอบการทำงาน เขียนงาน RE

บทบาท / หน้าที่ งานการจัดการ

- งานบัญชี
- งานการจัดการภายในNode

เริ่มเข้าใจบทบาทหน้าที่การทำงานมากขึ้น ได้รู้จักคนมากขึ้น

ปรับปรุง - พุดคุยในเวทีให้มากขึ้น

- ลงทุนติดตามงานให้มากขึ้น
- เพิ่มทักษะในการตาม/ประสานงานให้มากขึ้น

ปัญหา - จะอยู่กับการตามบัญชีเอกสารกับทีมวิจัย

- นักวิชาการที่ทำงานวิจัย CBR ต้องดูแลเรื่องทำบัญชี/ทั้งงานประจำด้วยอาจจะส่งผลทำ

ให้งานล่าช้าไม่เป็นไปตามความคาดหวัง

- และเวลาตามงานประสานงานไม่ค่อยตรงกันทำให้การติดตามล่าช้า ไม่สม่ำเสมอ

กระบวนการทำงาน

- สามารถยกตัวอย่างจากปีที่แล้ว
- หนุนประสบการณ์ / เรื่องคน (ในการป้องกันการทุจริต เน้นการมีส่วนร่วม, โปร่งใส, ความเรียบร้อย)
- สรุปความสำคัญทั้งดี และไม่ดี
- สามารถกำหนดโจทย์ ทักษะ สืบหาการพูดคุยทำอะไรต้องเชื่อมงานใหม่อาจจะสำรวจ

ข้อมูลผู้รับผิดชอบโดยฐานเลขทำงานด้านบัญชีมาก่อนหรือไม่

สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมงาน

- อาจจะต้องสรุปงานแต่ละเดือนของการทำงาน
- วางแผนการติดตามงาน/การหมุนงาน

บทบาท/หน้าที่ผู้ช่วยผู้ประสานงาน (เต็มเวลา)

การทำงาน ได้เดิมกระบวนการเดิมที่ / การหมุนงาน และอาจจะมีช่วงที่ขาดไป(เรื่องส่วนตัว

ภายในครอบครัว)งานกระบวนการของชุดชาติพันธุ์เปิดกระบวนการได้เรียนรู้กระบวนการหลาย ขึ้น ได้รับการเลื่อนงาน /ช่วยหมุน

ปัญหา - จริตในการทำงานอาจจะไม่เข้ากับคนผู้ไท / ไม่ถนัดกุมกระบวนกรชุดผู้ไท

และเรื่องภาษามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ทำให้การรับฟังทีมวิจัยไม่ลึกซึ้งพอ เพราะบางคำไม่เข้าใจศัพท์ ทำให้ใช้เวลาในการทำความเข้าใจ

ทิศทาง แผนเดิมของการย้ายมาที่จังหวัดกาฬสินธุ์ นอกจากจะเป็นเรื่องการย้ายตามครอบครัวแล้วยังเกี่ยวข้องกับการขยายงาน ซึ่งเป็นนโยบายของ สกว. ครอบครัวเดียวกันไม่อาจทำงานภายใต้ชุดเดียวกันได้ และตนเองถนัดงานด้านเกษตรและเศรษฐกิจชุมชนมากกว่างานด้านวัฒนธรรม ดังนั้นจึงคิดว่า อาจจะขึ้นชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การวางแผนร่วมกับสำนักงานฝ่ายๆ อีกต่อไป

บทบาท/หน้าที่ผู้ประสานงาน

การahunงาน ที่ผ่านมามีเรื่องต่างๆเกิดขึ้น เช่น เจ้าหน้าที่เปลี่ยนแปลงบ่อย โครงการมีมากที่ต้องติดตาม ถึงแม้ว่าจะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันแล้ว แต่บางเรื่องยังต้องลงพื้นที่ติดตามเอง ทำให้ไม่สามารถกระจายงานได้ นอกจากงานในหน้าที่หลักแล้วยังมีงาน เสริมอื่นๆเข้ามา เช่น งานเวทีต่างๆ รวมทั้งการที่พื้นที่อื่นๆเข้ามาดูงาน

อย่างไรก็ตาม การทำงานที่ผ่านมาก็ยังไม่เต็มที่ ด้วยเงื่อนไขต่างๆ อีกทั้งการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ดังนั้นจึงมีข้อสรุปของโหนด ที่จะปรับทิศทางการทำงานมากขึ้น

สรุปแนวทางการทำงาน

- 1.การทำงานพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ทิศทางข้างหน้าอาจแบ่งเป็น 2 ชุดโครงการ แต่ใช้สำนักงานเดียวกัน ถึงแม้จะแยกชุด การบริหารจัดการและการหนุนช่วยงานก็ยังคงช่วยกันทั้งสองชุดในช่วงแรก
2. ทิศทางงานชุดชาติพันธุ์ผู้ไท จากเนื้อหาและบทเรียนของชุด ทำให้เห็นระดับของงาน โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพ จึงคิดว่าในปีต่อไปชุดชาติพันธุ์ผู้ไทน่าจะยกระดับงานสุขภาพคนผู้ไท เพื่อเป็นการขยายผลและสร้างแนวร่วมนโยบายระดับพื้นที่ได้

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานและสรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานที่ผ่านมา ได้เกิดการทำงานร่วมมือกับหลายฝ่าย เช่น สถาบันการศึกษา อบต. เป็นต้น รวมทั้งการดำเนินงานในระยะหนึ่งได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการดำเนินงานของNODE สามารถที่จะสรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

1. พัฒนาและติดตามสนับสนุนโครงการให้เกิดประสิทธิภาพ จำนวน 9 โครงการ
การพัฒนาและติดตามสนับสนุนโครงการนั้น นอกจากจะเป็นโครงการที่เกิดขึ้นในปีนั้นๆ (2553) ยังต้องติดตามงานที่คาบเกี่ยวและขยายเวลาในการดำเนินงาน ที่ไม่สามารถทำให้งานวิจัยอยู่ในระยะเวลาที่กำหนดได้ อันเนื่องจาก การทำงานกับคนและปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงมีปัญหาคาบเกี่ยวปีงบประมาณ ดังนี้

1.1 โครงการพัฒนาและติดตามภายใต้ชุด จำนวน 9 โครงการ(ตั้งแต่ปี 2551-2553)

- โครงการปี 2551 จำนวน 3 โครงการ แบ่งเป็นโครงการที่อยู่ระหว่างการปรับแก้
รายงานและการดำเนินกิจกรรมคือ

โครงการอยู่ระหว่างการปรับแก้รายงานสมบูรณ์ จำนวน 2 โครงการ

ก. โครงการฟื้นฟูการบริโภคอาหารพื้นบ้านและผักพื้นเมืองของคนผู้ไท

กรณีศึกษา หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 14 ตำบลคุ้มเก่าอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ข. โครงการวิจัย ศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการหนี้สินของชุมชนบ้านนา

คลอง ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการติดตาม ปิดโครงการเรียบร้อยแล้ว

โครงการอยู่ระหว่างการดำเนินงานกิจกรรม จำนวน 1 โครงการ

ค.รูปแบบการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนคอนยาง ตำบลหลักเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการติดตาม ปิดโครงการเรียบร้อยแล้ว

-โครงการปี 2552 จำนวน 3 โครงการ เป็นโครงการรหัส RDG จำนวน 2 โครงการ และ
รหัส PDG จำนวน 1 โครงการ คือ

ก. โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์คนผู้ไทเพื่อสร้างคุณค่า อย่างมีส่วนร่วมของ
ชุมชน กรณีศึกษานบ้านโพธิ์ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์(RDG52E0049)

ข. โครงการวิจัย การพัฒนากระบวนการยอมรับธรรมชาติเพื่อยกระดับคุณค่าของผ้าทอบ้าน
โพธิ์แพ่ง (RDG52E0052)

ค.โครงการ ศึกษาประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่เพื่อสร้างความสามัคคีประชาชนหมู่ 12
ตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ (PDG52E0022)

ทั้ง 3 โครงการเริ่มสัญญาโครงการตั้งแต่เดือนกันยายน 2552 – สิงหาคม 2553 ดังนั้นจึงเป็นโครงการที่คาบเกี่ยวปีงบประมาณ และปี 2553 นี้ ได้มีการลงหนุนเสริมและจัดกระบวนการวิจัย ตามวิธีการดำเนินงานที่กล่าวมาแล้ว

ผลการติดตาม

1. ลักษณะของ CBR 2 มีเป้าหมายเพื่อหวังผลความร่วมมือร่วมกับสถาบันการศึกษา ทั้ง 2 แห่งคือ ม.ราชภัฏกาฬสินธุ์ และม.เทคโนโลยีราชมงคล (วิทยาเขตกาฬสินธุ์) ดังนั้นการทำงานร่วมกัน 3 ขา คือ ชาวบ้าน นักวิชาการ พี่เลี้ยง จึงมีการปรับความเข้าใจร่วมกันและสร้างกระบวนการร่วมกัน มากพอควร การปรับความเข้าใจกันต่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น ยังมีเงื่อนไขข้อจำกัดอยู่เป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากอาจารย์ไม่มีเวลา การเรียนรู้ร่วมกัน และชุมชน อย่างไรก็ตาม โครงการยังอยู่ระหว่างการดำเนินงาน
2. ช่วงเริ่มต้นดำเนินงานโครงการค่อนข้างที่จะเป็นไปด้วยดี มีการสร้างเครือข่ายนักวิจัยร่วมเรียนรู้แลกเปลี่ยนทั้งวิถีชีวิตและกระบวนการทำงานวิจัยร่วมกัน และมีบทเรียนเกิดขึ้นดังที่นักวิจัยได้สะท้อนภาพ “การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนทำให้ได้รู้ที่มาของตนเองซึ่งแต่ก่อนไม่ได้สนใจเลย” นักวิจัย ต.นาคู กล่าว “การเก็บข้อมูลถ้าเราถนัดที่จะถามไม่ถนัดเขียนเราก็ให้เด็กเยาวชนหรือลูกหลานของเราช่วยเขียนหรือพาไปเก็บข้อมูล สร้างอาสาสมัครเยาวชนได้” ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลคือ
 - เกิดการสร้างเครือข่ายนักวิจัยเรียนรู้ร่วมกัน
 - เกิดอาสาสมัครเยาวชนช่วยทีมวิจัยหลักในการเก็บข้อมูล
 - นำความรู้และข้อมูลที่ได้กระจายสู่ชุมชนของตนเอง
3. ปิดโครงการแล้ว 2 โครงการ อันเนื่องมาจาก
 1. เป็นโครงการ PDG 1 โครงการสิ้นสุด เดือนกุมภาพันธ์ ขยายเวลาอีก 3 เดือน เป็นเสร็จสิ้น พฤษภาคม 2553
 2. โครงการโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์คนผู้ไทเพื่อสร้างคุณค่าอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาบ้านโพน ตำบลบ้านโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์(RDG52E0049) เป็นโครงการที่มีผลจากการเมืองท้องถิ่น ทำให้หัวหน้าโครงการลาออกจากการเป็นหัวหน้าวิจัย จึงส่งผลให้ทีมวิจัยเกิดความไม่มั่นใจ นัดหมายก็ไม่สามารถที่จะนัดหมายได้ และดำเนินงานไม่เป็นไปตามการวางแผนที่วางไว้ ดังนั้น พี่เลี้ยงจึงได้ปรึกษาหารือกับทีม และอาจารย์จากม.ราชภัฏกาฬสินธุ์ จึงเห็นสมควรที่จะยุติการดำเนินงาน ส่งรายงานความก้าวหน้า ถือว่าสิ้นสุดโครงการ จึงเป็นโครงการที่ปิดไม่สมบูรณ์

-โครงการปี 2553 พัฒนาโครงการจำนวน 2 โครงการ คือ

ก.โครงการรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูมิไผ่ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนบ้านกกตูม ต.กกตูม อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร รหัสโครงการ RDG53E0048
นายนม เชื้อคนแจ้ง เป็นหัวหน้าทีม

คำถามวิจัย จะมีรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูมิไผ่ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และระบบนิเวศบริเวณป่าภูมิไผ่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนรอบป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าทั้งด้านคุณค่าและมูลค่า
3. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชน ในการจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน
4. เพื่อกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูมิไผ่อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
5. เพื่อสร้างรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูมิไผ่อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
6. เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าภูมิไผ่

ระยะเวลาดำเนินงาน ตั้งแต่ วันที่ 1 เดือน สิงหาคม 2553 ถึง วันที่ 31 เดือนกรกฎาคม 2554

ขณะนี้กำลังดำเนินงาน ช่วงที่หนึ่ง เก็บข้อมูล

ข.โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการปัญหาหนี้สินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโนนทัน ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอบ้านแซด จังหวัดขอนแก่น รหัสโครงการ RDG53E0026

นายบุญช่วง มีทา หัวหน้าโครงการวิจัย

คำถามวิจัยหลัก รูปแบบการจัดการปัญหาหนี้สินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโนนทัน ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอบ้านแซด จังหวัดขอนแก่น ควรเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยย่อย

- 1) ประวัติศาสตร์ความเป็นมา และวิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของคนบ้านโนนทันเป็นอย่างไร
- 2) สถานการณ์หนี้สิน สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านโนนทันเป็นอย่างไร
- 3) การจัดการหนี้สินที่ผ่านมา มีปัจจัยและเงื่อนไขอะไรที่ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ
- 4) องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถจัดการปัญหาหนี้สินทั้งในชุมชนและนอกชุมชนบ้านโนนทันมีอะไรบ้างและอย่างไร

5) รูปแบบการจัดการปัญหาหนี้สินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโนนทันเป็นอย่างไร และจะพัฒนารูปแบบนี้ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

เชิงวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา และวิถีชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนบ้านโนนทัน
- 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์หนี้สิน และเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะหนี้สินของชุมชนบ้านโนนทัน
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการหนี้สินที่ผ่านมาไม่สามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ
- 4) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถจัดการปัญหาหนี้สินทั้งในชุมชนและนอกชุมชนบ้านโนนทัน
- 5) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการปัญหาหนี้สินอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโนนทัน

เชิงพัฒนา

- 1) เพื่อสร้างแบบอย่างครอบครัว และกลุ่มในชุมชนที่สามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินได้

ระยะเวลาดำเนินงาน ตั้งแต่ วันที่ 1 เดือนกรกฎาคม 2553 ถึง วันที่ 31 เดือนสิงหาคม 2554 เป็นเวลา 1 ปี 2 เดือน

ขณะนี้กำลังดำเนินงาน อยู่ในช่วงเก็บข้อมูล

1.2 โครงการพัฒนาวิทยุภายใต้ MOU ร่วมกับ กปร.และกรมชลประทาน จำนวน 3 พื้นที่ การดำเนินงาน ในช่วงแรกได้ลงพื้นที่ทำการพัฒนาวิทยุร่วมกับเจ้าหน้าที่ชลประทาน ทั้ง 3 พื้นที่จังหวัด ที่ได้มีการคัดเลือกพื้นที่ไว้แล้ว แต่เนื่องจากที่เลี้ยงเห็นว่าการเคลื่อนงานดังกล่าว อาจจะต้องอาศัยการสร้างกระบวนการอย่างใกล้ชิด อีกทั้งบุคลากรของโนนคังยังไม่สามารถที่จะติดตามได้ทั้ง 3 พื้นที่ด้วยภาระงานที่มีอยู่ ดังนั้น จึงได้เสนอให้มีคนรับผิดชอบ อีก 2 จังหวัดส่วน จังหวัดกาฬสินธุ์โนนคังจะรับผิดชอบ ในระยะหลังโนนคังได้เคลื่อนงานเฉพาะในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ร่วมกับชลประทานจังหวัด และได้มีรายงานให้กับชลประทานและ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรียบร้อยแล้ว แต่ยังพอรายงานผลการดำเนินงานได้ดังนี้

ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว สกว. โดย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีบทบาทเป็นหน่วยสนับสนุน ด้านวิชาการ โดยมีหน้าที่ในการสนับสนุนให้นักประสานงานชุมชน ชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ปส.ชป.) และเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่จังหวัดนาร่อง นำ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ไปใช้เป็น

เครื่องมือในการดำเนินโครงการร่วมกับชุมชนในพื้นที่นาร่อง เพื่อพัฒนาให้เกิดพื้นที่รูปธรรมของงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังคำถามวิจัยว่า “รูปแบบการสนับสนุนงานชลประทานเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรเป็นอย่างไร และจะพัฒนารูปแบบการสนับสนุนดังกล่าวได้อย่างไร” นั้น การดำเนินงานในระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่การประชุมร่วมกันการจัดสรรงบประมาณ และทำความรู้จักกันนั้น ทำให้เห็นว่า การทำงานกันภายใต้โครงการเดิมน้ำเดิมชีวิตนี้ ไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะทำให้ได้ผลมากที่สุดเท่าที่จะสามารถและทำให้กลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มผู้ใช้น้ำได้มีการบริหารจัดการน้ำอันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงมีข้อสรุปในการดำเนินงานดังนี้คือ

บนเงื่อนไขและข้อจำกัดของการทำงาน ทั้งในระดับนโยบาย งบประมาณ บุคลากร รวมทั้งการประสานงาน จึงทำให้ต้องจัดปรับระดับความคาดหวังของคนทำงานลง เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายหลัก ดังนั้น รูปแบบการสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ ปส. จึงเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติพร้อมกับนักวิจัยท้องถิ่น เสมือน ปส. เป็นนักวิจัยท้องถิ่นเช่นกัน ส่วนจะมีหน้าที่ใดในหน่วยงาน ปส. สามารถที่จะทำงานตามหน้าที่พร้อมทั้งเรียนรู้งานวิจัยไปพร้อมกันได้ อีกทั้งการจัดปรับที่มุ่งเป้าที่กลุ่มผู้ใช้น้ำโดยตรงนั้น ทำให้เห็นว่าถึงแม้เจ้าหน้าที่จะมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ พวกเขาก็ไม่เสียงานสามารถที่จะดำเนินงานต่อได้ โดยไม่ต้องรอเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม ปส.และเจ้าหน้าที่ชลประทาน จำเป็นจะต้องเข้าใจในกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็สามารถกระทำได้ในลักษณะที่ ในระดับสายบังคับบัญชา สามารถที่จะเชิญหรือวางแผนการสรุปงานหรือการประชุม เป็นระยะๆ และมีการติดตามผลเยี่ยมพื้นที่เป็นประจำ ก็จะเป็นขวัญและกำลังใจอีกทั้งกระตุ้นการทำงานของเจ้าหน้าที่ได้ ซึ่งเห็นว่า ทั้งพื้นที่เรียนรู้ท่ามกลางปฏิบัติ และทั้งหน่วยงานมีการติดตามและหนุนกระบวนการให้กับคนทำงานลักษณะนี้ น่าจะเป็นรูปแบบที่ทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายได้ บนเงื่อนไขและข้อจำกัดที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาที่กำหนด

บทเรียนที่ได้รับ

- 1.การทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการอื่นๆ ควรที่จะกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน ทั้งแนวนโยบายและการปฏิบัติ เช่น ที่ผ่านมารการ mou กำหนดบทบาทไว้กว้าง ทำให้ไม่ได้หนุนงานกันอย่างแท้จริง ในทุกระดับ
2. ข้อจำกัดในการทำงานค่อนข้างที่จะมีมาก ดังนั้นในการกำหนดวัตถุประสงค์ อาจจะลดความคาดหวังลง เป็นระดับของการเรียนรู้ร่วมกัน และเพิ่มประสบการณ์ให้กับ เจ้าหน้าที่และ ปส.
3. การวางเป้าหมายไว้ที่นักวิจัยท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ควรทำและให้ เจ้าหน้าที่ชลประทานและ ปส. เรียนรู้กระบวนการท่ามกลางปฏิบัติของนักวิจัย ถือว่าสามารถทำได้ตามเงื่อนไขที่เป็นอยู่ของ ปส.

ปัญหา/อุปสรรค

1. การจัดการงบประมาณล่าช้า และติดต่อเงื่อนไขระหว่างหน่วยงาน จึงทำให้การดำเนินงานวิจัยจัดปรับและดำเนินงานล่าช้าตามด้วย
2. การสับเปลี่ยนโยกย้าย เจ้าหน้าที่ และ ปส. ทำให้การทำงานหรือการรับรู้ข้อมูลไม่เท่าทันไม่ต่อเนื่อง ซึ่งคนใหม่ก็มีผลต่อนโยบายการทำงานในพื้นที่ใหม่ด้วยเช่นกัน
3. นักประสานชุมชน มีหน้าที่งานที่นอกเหนือจากหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง ทำให้การเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถเชื่อมโยงกับงานที่ตนเองทำได้
4. ในระดับพื้นที่ การรับรู้การทำงานวิจัยร่วมกันค่อนข้างที่จะน้อย ซึ่งอาจจะขาดการประสานงาน และการติดตามข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

1. การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกันให้ชัดเจนทุกระดับ
2. ควรมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ของแต่ละหน่วยงานทั้งในระดับผู้ดูแลนโยบายและปฏิบัติ พร้อมทั้งกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด
3. โดยเป้าหมายโครงการเน้นการสร้างกระบวนการทำงานให้กับ ปส. และเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่ แต่ในความเป็นจริงไม่สามารถที่จะทำงานในลักษณะนี้ได้ ด้วยเงื่อนไขภายในชลประทาน เจ้าหน้าที่ปส. รับผิดชอบ ระยะเวลาการทำงาน นโยบาย ดังนั้น ควรมีการปรับแผนงานใหม่ที่เหมาะสมและคำนึงถึงพื้นที่มากกว่า

2. **ประสานความร่วมมือ กับสถาบันการศึกษา 2 แห่ง**และหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งได้รับความกรุณาจากอาจารย์ทั้งสองแห่งให้ความสนใจ ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย ทำให้พี่เลี้ยงได้มีโอกาสได้ทำงานร่วม และพิจารณากระบวนการหนุนร่วมกัน และได้ทำสัญญาขึ้นโครงการภายใต้โหนด 2 โครงการ โดยดูแลในส่วนปี 2552 คาบเกี่ยวจนถึงปี 2553 เพื่อเป็นการเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกัน

1. ยังไม่ได้รับความสนใจจากอาจารย์ ม.ราชมงคลฯ เท่าที่ควร แต่มีอาจารย์ที่สนใจทำงานเกี่ยวกับสื่อมวลชนฯ ซึ่งก็ถือว่าประสบผลสำเร็จแล้วจากการประสานงาน นอกจากนี้
2. พี่เลี้ยงยังหนุนช่วยกระบวนการทำงาน คำนึงงานวิธีการศึกษาชุมชน เพื่อหนุนการเสริมวิชาการให้แก่ชุมชนของอาจารย์ในสถาบัน
3. ทำให้ได้ประสานงานและหนุนเสริมงานของ สวทช. ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการทำงานอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน โดยการใช้เครื่องมือ

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เข้าไปเชื่อมประสาน ซึ่งได้รับความสนใจและพึงเลี้ยงได้ไปร่วมเป็นวิทยากรอีก 3 ครั้ง

3.การดำเนินงานนอกเหนือจากวัตถุประสงค์

นอกจากการดำเนินงาน ตามวัตถุประสงค์แล้ว NODE ยังทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานงาน ทั้งภายในสกว. และ หน่วยงานนอกเครือข่าย ดังนี้

1. บริการภายในเครือข่าย สกว. ดังนี้

- ทีมวิจัยโครงการอื่น มาร่วมแลกเปลี่ยนกับทีมวิจัยภายใต้ชุดชาติพันธุ์ผู้ไท เช่น โครงการที่อยู่ภายใต้ โหนดวิชาการมหาสารคาม อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ ได้มาร่วมแลกเปลี่ยนกับ โครงการสวนหลังบ้าน:วิถีการพึ่งตนเองบ้านม่วงไข่ เป็นต้น โดยการประสานงานผ่านพี่เลี้ยงโหนด
- ทีมจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ของสกว. ลงพื้นที่เพื่อจัดทำสื่อ 2 พื้นที่ คือ โครงการสวนหลังบ้านฯ และโครงการการดูแลสุขภาพคนผู้ไทเพื่อการประยุกต์ใช้ในโรงพยาบาลเขาวง พี่เลี้ยงเข้าร่วมแลกเปลี่ยน
- ทีมจัดทำหนังสือ 5 นาที 2 เรื่อง โครงการสวนหลังบ้านฯ และโครงการการดูแลสุขภาพคนผู้ไทเพื่อการประยุกต์ใช้ในโรงพยาบาลเขาวง พี่เลี้ยงร่วมแลกเปลี่ยนและสังเกตการณ์ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกต่อทีมที่มาถ่ายทำ เป็นเวลา 2 วัน
- เป็นวิทยากรอบรม การบำบัดสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติพึ่งตนเองร่วมกับทีมวิจัยโครงการ สวนหลังบ้าน อันเป็นการเชื่อมโยงงานวิจัยเข้ากับมิติสุขภาพ ตามแนวคิดการพึ่งตนเอง

2. บริการภายนอกเครือข่าย สกว. ดังนี้

- ร่วมกับทีมสถาบันอาศรมศิลป์ ที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์ของคนใน ท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและบูล จึงเข้าร่วมแลกเปลี่ยนและประสานงานพื้นที่ พร้อมทั้งนำเสนอการเก็บข้อมูลแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งนักวิจัยที่เป็นคนในท้องถิ่นเก็บข้อมูลของตนเอง
- เป็นวิทยากรอบรมการบำบัดสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติพึ่งตนเอง จัดโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ 2 ครั้ง
- เป็นที่ปรึกษา โครงการวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งของ สถาบันวิจัยและพัฒนา ม.เทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตกาฬสินธุ์

สรุปผลการดำเนินงาน การดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเน้นการติดตามและหนุนเสริมโครงการวิจัยเป็นหลัก อันเนื่องจากมีโครงการที่คาบเกี่ยวจากปี 2553 ที่ต้องดำเนินงาน อีกทั้งยังต้องพัฒนาโครงการปี 2553 พร้อมทั้งหนุนเสริมงาน MOU กรมชลประทาน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า โหนดทำงานเชิงรุกในพื้นที่ และขยายผลสู่เป้าหมายอื่นๆ เพื่อเชื่อมประสานคนในพื้นที่ให้สนใจ

การแก้ไขปัญหาโดยใช้เครื่องมืองานวิจัยแบบมีส่วนร่วม ไปใช้ในการแก้ไขปัญหา จึงเห็นได้ว่า งานส่วนใหญ่จะลงพื้นที่เป็นหลัก ส่วนงานประสานข้างนอกแทบจะไม่ได้ประสาน ยกเว้นมีการประสานเข้ามา โหนดจึงจะบริการหรือหนุนช่วยเป็นครั้งคราวไป การลงพื้นที่เป็นหลัก ทำให้ได้มุมมองและมิติทางองค์ความรู้และเข้าถึงข้อมูล ทำให้สามารถทำวิเคราะห์และจัดวางทิศทางการทำงานต่อไปข้างหน้าได้ โดยได้มีข้อสรุปกับทีมพี่เลี้ยงภายในโหนดในปี 2554 โหนดจะขยับงานด้านสุขภาพคนผู้ไท เพื่อให้ประเด็นการทำงานแคบลง และผลจากการดำเนินงานของทีมวิจัยเอง งานด้านองค์ความรู้คนผู้ไทส่วนใหญ่แล้วเป็นเรื่อง การดูแลสุขภาพ ที่ยังคงอัตลักษณ์ด้านการรักษาสุขภาพ อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงการรักษาเป็นเรื่องระบบความสัมพันธ์ของคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นต้น และเข้าใจว่า การดูแลสุขภาพของคนผู้ไทนี้มีผลต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ยังคงเป็นคำถามที่ต้องการหาคำตอบให้ลึกมากขึ้น อีกประการหนึ่ง จะช่วยฟื้นฟูและปฏิรูปสุขภาพคนผู้ไทได้อย่างไรในยามที่โรคภัยต่างๆ คืบคลานเข้ามาในชุมชน จึงเป็นโจทย์ให้กับพี่เลี้ยงต่อที่จะกำหนดทิศทางการทำงานในปีถัดไป

บรรณานุกรม

- งามพิศ สัตย์สงวน.(2545).สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร:กรณีศึกษาครอบครัว
ญวน.กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี.(2545). ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ.
วารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,15(1),28-35.
- _____ (บรรณาธิการ). (2546).อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ.กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิ
รินธร(องค์การมหาชน).
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ.(2543).กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.กรุงเทพฯ,
สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- รัตนา บุญมรรษะ.(2546).พินิจเนากับตัวตนคนกะฉิ่น. ใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี(บรรณาธิการ).อัตลักษณ์
ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ.กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).
- สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิตติอาษา.(2544). “ยวนลีคว” ในชุมทางชาติพันธุ์: เรื่องเล่า ความทรงจำ
และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนในจังหวัดนครราชสีมา.นครราชสีมา:สำนักวิชาเทคโนโลยี
สังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- Barth,F. (1969).Ethnic Groups and Boundaries : The Social Organization of Cultural Difference. Boston
:Little Brown and Company.
- Keyes, Charles H. (1997). National Keyes, Charles F. (1995). **“Who are the Tai : Reflections on the
Invention of Identity” in Ethnic Identity: Creation, Conflict, and Accommodation.** 3th
edition. By Lola Romanucci-Ross and George A. De Vos. California: Alta Mira Press.
- Malki, Lisa H. (1997). National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National
Identity among Scholars and Refugees In Culture, Power. In **Place: Explorations in Critical
Anthropology.** Durham : Duke University Press.

ภาคผนวก

ก. กิจกรรมการพัฒนาโจทย์โครงการ

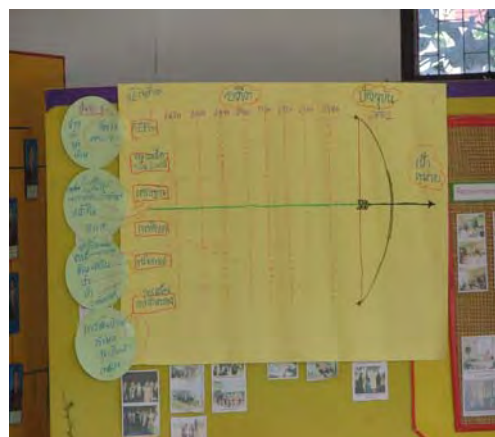

2. ติดตามและหนุนเสริม CBR ภายใต้ชุด

1. การศึกษาประวัติศาสตร์คนผู้ไทเพื่อสร้างคุณค่าอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาบ้าน
โพน ต.บ้านโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ เดือนกันยายน 2552 – ธันวาคม 2553

ระยะเวลา 16 เดือน

- กิจกรรมเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ผู้ไทสู่เยาวชน

2. การพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติเพื่อยกระดับคุณค่าของผ้าทอบ้านโปนแพง ต.ดินจี่

อ.คำมั่ง จ.กาฬสินธุ์ เดือนกันยายน 2552 – กุมภาพันธ์ 2554 ระยะเวลา 16 เดือน

3. ศึกษาประเพณีฮีตสิบสองกองสิบสี่เพื่อสร้างความสามัคคีประชาชนหมู่ 12 ต.นาคู อ.นาคู

จ.กาฬสินธุ์ เดือนกันยายน 2552- กุมภาพันธ์ 2553 ระยะเวลา 6 เดือน

- กิจกรรมสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 ร่วมสรุปและนำเสนอผลวิจัยโครงการการดูแลสุขภาพคนผู้ไทเพื่อประยุกต์ใช้

โรงพยาบาล อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

3. การพบปะและแลกเปลี่ยนการทำงานของ CBR ภายใต้ชุด

- เวทีพบปะแลกเปลี่ยนพี่เลี้ยงเตรียมทีมวิจัยเริ่มต้นการทำงานร่วมกัน 3 โครงการ

-เวทีพบปะแลกเปลี่ยนทีมวิจัยครั้งที่ 2 บ้านโพนแพง ต.ดินจี่ อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

-เวทีพบปะแลกเปลี่ยนทีมวิจัยครั้งที่ 3 บ้านนาคู ต.นาคู อ.นาคู จ.กาฬสินธุ์

-เวทีพบปะแลกเปลี่ยนทีมวิจัยครั้งที่ 4 บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

4. พี่เลี้ยงร่วมกิจกรรมและเสริมกระบวนการโครงการอนุรักษ์ป่าดอนยางเพื่อแหล่งเรียนรู้ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม บ้านห้วยขาว ต.หลักเมือง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ โครงการปี 2551สิ้นสุด กุมภาพันธ์ 2553

5. ร่วมกิจกรรมของ จนท. ฝ่ายสื่อ สกว. ลงเยี่ยมและถอดบทเรียน 2 โครงการ

- โครงการสวนหลัง :วิถีการพึ่งตนเองของคนผู้ไท
- โครงการการดูแลสุขภาพคนผู้ไทเพื่อการประยุกต์ใช้ในโรงพยาบาล กรณี โรงพยาบาล
เขาวง

6. ร่วมกิจกรรมของ CBR ที่สิ้นสุดโครงการแต่ยังดำเนินกิจกรรม

- โครงการฟื้นฟูการเล่นพื้นบ้านเพื่อความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านนาโก ต.นาโก อ.กุฉินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์

ประวัติทีมวิจัย

1.นางสาวปาริชาติ หาญไชนะ ผู้ประสานงาน

เกิดวันที่ 12 สิงหาคม 2513

ภูมิลำเนาอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 124/1 หมู่ที่ 15 ต.กมลาไสย อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์

ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 303/1 ถ.โสมพะมิตร อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ 46000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ 2531-2535	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาพัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2544 – 2549	ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประสบการณ์การทำงาน

2535 – 2537	อาสาสมัครมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ประจำโครงการวิจัย และพัฒนาเกษตรที่ราบสูง อ.แม่อาว จ.เชียงใหม่ และโครงการประสานเครือข่ายชาวเขา จ.เชียงใหม่
2537-2538	ผู้ประสานงานโครงการส่งเสริมศักยภาพองค์กรชุมชน อ.สบ เมย จ.แม่ฮ่องสอน ภายใต้มูลนิธิพัฒนาชาวเขา จ.เชียงราย
2538 – 2540	เจ้าหน้าที่ องค์การแพร่ประเทศไทย จ.อุบลราชธานี ดำเนินงาน การป้องกันเอดส์และงานด้านสุขภาพชุมชน ในจังหวัด อุบลราชธานีและจ.อำนาจเจริญ
2540 – 2550	ผู้ประสานงานโครงการกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนา จ.กาฬสินธุ์ ดำเนินงานด้านเอดส์และสุขภาพองค์กรร่วม

2547-2548 หัวหน้าโครงการวิจัยพัฒนาเครือข่ายขบวนการสหกรณ์พื้นที่ จ. กาฬสินธุ์ สถาบันวิชาการสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยรับทุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝาย ชุมชน

2550- ปัจจุบัน ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ชุดชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว.) ฝาย วิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยในชุดชาติพันธุ์ผู้ไท

ประสบการณ์งานวิจัย

- วิจัยเรื่อง องค์การชุมชนกับการเข้าถึงทรัพยากรรัฐท้องถิ่น
- วิจัยเรื่อง โครงการพัฒนาเครือข่ายขบวนการสหกรณ์ พื้นที่จ.กาฬสินธุ์
- งานศึกษาเรื่อง ระบบการดูแลสุขภาพของคนผู้ไท
- วิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการสร้างตัวตนของคนลาวอพยพบริเวณ ชายแดน ไทย-ลาว
- รายงานประเมินผลภายใน เรื่ององค์การพัฒนาเอกชนกับการดำเนินงานมิติวัฒนธรรมชุมชน 6 เครือข่ายการทำงาน
- วิจัยเรื่อง โครงการวิจัยชุดชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

ประสบการณ์การเรียนการสอน

2549 -2551 อาจารย์ผู้ช่วยสอน ศูนย์การเรียนรู้อำเภอเขาวง โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ภาควิชา สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

2. นางปรียาวรรณ การวิทย์ ผู้ช่วยผู้ประสานงานนอกเวลา

เกิดวันที่ 22 มิถุนายน 2502 ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ โรงพยาบาลเขาวง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ 46160 เบอร์โทรที่ติดต่อได้ 086-8634692

ประวัติการศึกษา

- จบประกาศนียบัตร การผดุงครรภ์อนามัย จากโรงพยาบาลวชิระ กรุงเทพฯ
- จบประกาศนียบัตร การพยาบาลจิตเวชระดับต้น จากโรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่
- จบปริญญาตรี สาธารณสุขศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- จบปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประสบการณ์การทำงาน

เจ้าหน้าที่พยาบาล 6 โรงพยาบาลเขาวง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประสบการณ์งานวิจัย

1. วิจัยเรื่อง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
2. วิจัยเรื่อง ผักพื้นบ้านกับการลดน้ำตาลในผู้ป่วยเบาหวาน
3. วิจัยเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนน่าอยู่
4. วิจัยเรื่อง การดูแลสุขภาพของชาวผู้ไทโดยหมอพื้นบ้าน

3. นายสมเจตน์ ไชยลาภ ผู้ช่วยผู้ประสานงานเต็มเวลา

วัน เดือน ปี เกิด 12 มกราคม 2519

ภูมิลำเนา 38 หมู่ 9 ต.บัวแดง อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด

ที่อยู่ปัจจุบัน 124/1 หมู่ 15 ถนนเกิดแก้ว ต.กมลาไสย อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ 46130

โทรศัพท์มือถือ 084-5111609

ประวัติการศึกษา

- ประถมศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์วิทยาการ ต.บัวแดง อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด
- มัธยมศึกษา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม ต.บัวแดง อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด
- ปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น
- หลักสูตรเภสัชแผนไทย ศูนย์การแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประวัติกิจกรรมนักศึกษา

- ปี 2540 ประธานชมรมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปี 2541 ประธานฝ่ายวิชาการ สโมสรนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปี 2542 ผู้อำนวยการค่ายวิชาการ มข. สุชนบท

ประวัติการทำงาน

- ปี 2543 – 2544 อาสาสมัครเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภูมินิเวศน์ขอนแก่นใต้-โคราชเหนือ
- ปี 2544 - 2546 หัวหน้าทีมเจ้าหน้าที่สนามโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมินิเวศน์ขอนแก่นใต้-โคราชเหนือ (สนับสนุนโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

ปี 2545 นักส่งเสริม ผู้ตรวจและรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ จ.ขอนแก่น (สนับสนุนโดยมูลนิธิสายใยแผ่นดิน)

ปี 2547 - 2549 ผู้ประสานโครงการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่เอื้อต่อสุขภาวะภูมิเวศน์ขอนแก่น (สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ)

ปี 2549 ผู้ประสานงานโครงการเสริมศักยภาพเกษตรกรอินทรีย์ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านโดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่น ตำบลโนนสมบูรณ์ กิ่ง อ.บ้านแฮด

จ.ขอนแก่น (สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ : สสส.)

ปี 2550 - 2552 ผู้ช่วยผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ชัยภูมิ

ปี 2552 – ปัจจุบัน ผู้ช่วยผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชุมชาติพันธุ์ผู้ไท จ.กาฬสินธุ์